

**INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE**

Cu titlu de manuscris:  
CZU: 338.439.02(478)

**OLEINIUC MARIA**

**MANAGEMENTUL ASIGURĂRII  
SECURITĂȚII ALIMENTARE A REPUBLICII MOLDOVA  
ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE**

**SPECIALITATEA: 521.03 - ECONOMIE ȘI MANAGEMENT  
în domeniul de activitate**

**Rezumatul tezei de doctor habilitat în științe economice**

**Chișinău, 2021**

**Teza a fost elaborată în cadrul secțiilor „Economie agroalimentară și dezvoltare rurală”  
și „Cercetări Financiare și Monetare”,  
Institutul Național de Cercetări Economice**

**Consultant științific:**

**PERCIUN Rodica**, doctor habilitat în științe economice, conferențiar cercetător

**Referenți oficiali:**

**MIHAI Costică**, doctor în științe economice, profesor universitar (UAIC, Iași, România)

**BUGAIAN Larisa**, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

**CIMPOIEȘ Dragoș**, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

**Componenta consiliului științific specializat:**

**STRATAN Alexandru**, *președinte*, m.c., doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

**IORDACHI Victoria**, *secretar*, doctor în științe economice, conferențiar cercetător

**GAVRILESCU Camelia**, doctor în științe economice, profesor universitar (România)

**BAJURA Tudor**, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

**COTELNIC Ala**, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

**GANEA Victoria**, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

Susținerea va avea loc la 22 iunie 2021, ora 13.00 în ședința Consiliului științific specializat DH 521.03-21-5 din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice, pe adresa: mun. Chișinău, str. Ion Creangă, 45.

Teza de doctor habilitat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică și pe pagina web a ANACEC.

Rezumatul a fost expedit la 22 mai 2021.

**Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,**

doctor în științe economice,

conferențiar cercetător

**IORDACHI Victoria**

**Consultant științific**

doctor habilitat în științe economice,

conferențiar cercetător

**PERCIUN Rodica**

**Autor**

**OLEINIUC Maria**

© OLEINIUC Maria, 2021

## CUPRINS:

<b>REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....</b>	<b>4</b>
<b>CONȚINUTUL TEZEI.....</b>	<b>12</b>
<b>CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....</b>	<b>39</b>
<b>BIBLIOGRAFIA .....</b>	<b>45</b>
<b>LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.....</b>	<b>46</b>
<b>ADNOTARE .....</b>	<b>48</b>

## REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

### Actualitatea și importanța temei de cercetare

Problema securității alimentare are o importanță tot mai elocventă în rezultatul schimbărilor parvenite atât pe arena națională, cât și pe cea mondială. Securitatea alimentară a țării este în strânsă legătură cu securitatea economică, de care depinde nivelul de dezvoltare și bunăstare a societății. Totodată, securitatea alimentară a țării este condiționată de dezvoltarea economiei naționale, unde rolul semnificativ trebuie să revină domeniilor care răspund, direct sau indirect, de satisfacerea nevoilor individului, comunității și a statului, iar cea mai principală fiind satisfacerea necesităților consumatorilor în produse alimentare nu doar în cantitate suficientă și la preț accesibil, dar și calitative și inofensive.

Într-o abordare modernă, conceptul de securitate alimentară în țările dezvoltate demult a trecut peste criteriile tradiționale, atunci când acest concept se discuta prin prisma asigurării cu hrană din punct de vedere economic și fizic (ex., foamete zero). În prezent, securitatea alimentară este analizată și tratată prin prisma dezvoltării durabile, adică este important ca fiecare stat să poată crea condiții și să dețină un mecanism de asigurare a securității alimentare, care ar permite cetățenilor acces la un regim alimentar bazat pe o dietă sănătoasă și echilibrată. Statul, pentru a asigura condițiile vitale, trebuie să fie antrenat direct în gestiunea securității alimentare. Or, managementul securității alimentare are drept scop primar diagnosticarea principalilor piloni ai securității alimentare, crearea strategiei, combinarea mixului de politici, monitorizarea procesului prin intermediul unor indicatori relevanți, ceea ce va permite, într-un final, asigurarea securității alimentare a populației și, în consecință, oferirea unui trai decent în contextul dezvoltării durabile.

Evoluția pe arena internațională, în special în ultima perioadă, denotă că, indiscutabil, a sporit grija față de securitatea alimentară și dezvoltarea durabilă. Drept argument se prezintă faptul că acest subiect este discutat la toate forurile de cel mai înalt nivel (ONU, FAO, OCDE, Banca Mondială, Programul Mondial pentru Alimentație etc.). Deși există și adepți sceptici, care consideră că securitatea alimentară trebuie să fie prioritară pentru statele unde producțiile agricole sunt foarte scăzute sau lipsesc cu desăvârșire, precum: Asia, Orientul Mijlociu, Africa, America Centrală, zone grav afectate de deșertificare, lipsa apei, gradul scăzut al resurselor agroalimentare.

În contextul dat, intenționăm să prezentăm propria opinie, pe care o vom dezvolta în acest demers științific, care constă în faptul că chiar și cele mai avantajate state din punctul de vedere al asigurării securității alimentare trebuie să includă în agenda lor importanța managementului securității alimentare.

Astfel, în acest demers ne propunem să răspundem, în limita posibilităților, la următoarele întrebări: Este Republica Moldova, în prezent, un stat care poate fi considerat avantajat din punct de vedere al securității alimentare? Dispune Republica Moldova de un potențial agricol capabil să furnizeze cantități mari de materie primă agricolă și alimente peste necesarul național? Putem aprecia că Republica Moldova are independență alimentară? Care este gradul de autoasigurare și autosuficiență a securității alimentare? Există politici, la nivel de țară, care ar combina managementul eficient al securității alimentare în tratarea modernă a acestui concept, adică nu doar prin Politicile agrare, alimentare, dar și nutriționale?

Totodată, conform analizei subiectului vizat și reieșind din ponderea semnificativă a CAA la formarea PIB-ului, conștientizăm că, în Republica Moldova, securitatea alimentară trebuie să fie asigurată pe „cont propriu”, adică prin intermediul complexului agroalimentar național. De fapt, una din funcțiile complexului agroalimentar constă în satisfacerea nevoilor consumatorilor în baza producției autohtone, adică nivelul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare trebuie să răspundă cererii agregate.

Actualmente, însă, constatăm că consecințele evidente din perioada reformelor socio-economice, precum: încetarea relațiilor economico-financiare, comerciale și industriale, lipsa de investiții, tehnologie uzată, care au condiționat reducerea tuturor indicatorilor din agricultură (de la terenuri însămânțate până la creșterea animalelor), scăderea drastică a nivelului de producere a produselor alimentare și în consecință – creșterea dependenței de importuri. Totodată, avantajul comparativ pe care Republica Moldova îl mai are pe unele segmente este valorificat insuficient, deoarece o pondere mare din cererea agregată de alimente este acoperită de importuri. În aceste condiții, starea actuală a independenței și securității alimentare a Republicii Moldova este de neacceptat.

### **Gradul de cercetare a tematicii și identificarea problemelor existente**

În prezent, literatura de specialitate cuprinde un număr mare de interpretări referitor la termenul de dezvoltare durabilă, dar încă nu există o definiție universală unanim acceptată. La nivel internațional, conceptul de dezvoltare durabilă a fost abordat de cercetătorii: Bayley A., Daly H. E., Norgaard R., Rostow W. W., Strange T., Toman M.A.

Un rol important în studierea tematicii abordate au ocupat rapoartele privind conceptul de „dezvoltare durabilă” ale organizațiilor internaționale, precum: ONU, PNUD și CMMD.

De asemenea, au fost studiate lucrările recente ale cercetătorilor români, ca: Iacobuță A.O., Dinga E., Dobrota N., Gagea V., Gavrilă-Paven I, Mihai C., Pohoăț I., Petre R., Ursul A. D.

Pentru o mai bună fundamentare a conceptului de dezvoltare durabilă au fost analizate lucrările cercetătorilor ruși: Baranovschii A. G., Danilova-Daniliana V., Pisculova N.

Este necesar de menționat că în ultimii ani în domeniul asigurării securității alimentare din Republica Moldova nu a fost elaborată nici o teză de doctor habilitat și de doctor. Totodată în domeniul economic evidențiem următoarele teze de doctor habilitat: Grobiebschi S., Litvin A., Perciun R., teze de doctor: Baranov E., Nirean E., Șargo A., Șcerbacov E. În aceste teze au fost abordate așa probleme precum perfecționarea managementului strategic în sectorul agrar, evaluarea calității vieții, competitivitatea sectorului agroalimentare, managementul stabilității financiare etc. Însă nici una din teze de doctor habilitat și de doctor menționate nu au abordat managementul asigurării securității alimentare în Republica Moldova. Lucrările indicate anterior au cercetat numai unele elemente ce completează studiul integru al asigurării securității alimentare.

Conceptul de „dezvoltare durabilă” a fost studiat în lucrările autorilor autohtoni pentru a stabili care este situația cu privire la tendințele de dezvoltare durabilă în Republica Moldova. Acest aspect a fost abordat de către: Babii L., Babii V., Belostecinic G., Boincean B., Iliadi G., Gribincea A., Mihai C., Perciun R., Stratan A., Tomiță P. și alții.

Securitatea alimentară este considerată o problemă de nivel global, care, totodată, este și un element indispensabil al securității naționale, respectiv necesită a fi tratat riguros la nivel de țară. Asigurarea securității alimentare la nivel de țară se realizează atunci când populația țării este aprovizionată cu alimente sigure și inofensive, ce corespund normelor în vigoare, având acces liber, fizic și economic.

Pe parcursul dezvoltării teoriilor economice, au fost atestate mai multe probleme ce vizează asigurarea securității alimentare, soluționarea cărora o găsim în lucrarea lui Malthus T. „Opyt o zakone narodonaseleniya. Antologiya ekonomicheskoy klassiki”.

În ultima perioadă, conceptul de securitate alimentară a găsit o răspândire largă atât în literatura științifică, cât și în documentele oficiale. Rolul decisiv în formarea managementului securității alimentare, totuși, îl ocupă organizațiile internaționale: FAO, ONU, PNUD, Banca Mondială, EURASEC, Consiliul conducătorilor de guvern ai CSI.

În baza analizei literaturii de specialitate din România constatăm că un interes sporit față de conceptul securității alimentare au prezentat cercetătorii români Gavrilescu C., Banu C., Bulgaru M. și alții. O contribuție semnificativă în abordarea conceptului de securitate alimentară o au savanți ruși, ca: Altukhov A., Belyacov A., Nazarenko V. etc. Analiza problemelor securității alimentare a Republicii Moldova a fost abordată de către cercetători: Artiomov L., Bajura T., Boaghi L., Cimpoieș D., Doga V., Ignat A., Litvin A., Mocanu N., Moroz V., Perciun R., Petrovici S., Stratan A., Țurcanu P.

Principalele argumente care au stat la baza alegerii prezentei teme de cercetare sunt:

- faptul că conceptul de securitate alimentară, în general, și managementul securității alimentare, în particular, practic, nu sunt studiate, iar cercetările existente au o amprentă minimă în subiectul cercetării;
- în Republica Moldova, până în prezent, nu există o bază științifică și normativă în care să fie stipulate principalele instrumente ale securității alimentare;
- în Republica Moldova, la momentul actual, nu este elaborată o doctrină sau o strategie privind securitatea alimentară;
- în lucrările cercetătorilor și ale autorităților abilitate nu este evidențiată o concepție clară a securității alimentare, de asemenea, nu sunt specificați principalii piloni pentru determinarea nivelului securității alimentare;
- la nivel național, nu este elaborat un set strategic de indicatori, care ar trebui să constituie baza pentru determinarea nivelului securității alimentare;
- nu este format un cadru instituțional al managementului securității alimentare.

Reieșind din cele relatate anterior, **problema științifică importantă înaintată spre soluționare** în acest demers științific rezidă în fundamentarea reperelor teoretice și metodologice ale securității alimentare, care va conduce la dezvoltarea modelului național al managementului asigurării securității alimentare în contextul dezvoltării durabile.

### **Scopul și obiectivele cercetării**

**Scopul lucrării** constă în fundamentarea conceptului modern al securității alimentare prin prisma

dezvoltării durabile și elaborarea unui set de recomandări privind managementul asigurării securității alimentare a Republicii Moldova.

Pentru realizarea scopului propus în lucrare, au fost formulate următoarele **obiective ale cercetării**:

O1. Delimitarea aspectelor conceptuale ale determinantelor științifice „dezvoltare durabilă – securitate economică – securitate alimentară”.

O2. Determinarea concordanței dintre criteriile, factorii și principiile securității alimentare și dezvoltarea durabilă.

O3. Analiza cadrului normativ și instituțional internațional privind managementul asigurării securității alimentare în scopul preluării bunelor practici.

O4. Identificarea și sistematizarea instrumentarului de măsurare a asigurării securității alimentare în corelație cu indicatorii dezvoltării durabile.

O5. Diagnosticarea securității alimentare naționale prin prisma celor patru piloni: disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate.

O6. Analiza cadrului național legislativ și instituțional al asigurării securității alimentare prin prisma dezvoltării durabile.

O7. Identificarea punctelor tari și a vulnerabilităților managementului asigurării securității alimentare naționale în baza analizei SWOT.

O8. Cartografierea securității alimentare naționale.

O9. Calcularea indicelui integral al securității alimentare a Republicii Moldova.

O10. Elaborarea recomandărilor privind managementul strategic al asigurării securității alimentare a Republicii Moldova în contextul dezvoltării durabile.

**Ipoteza cercetării** este de ordin cauzal, menită să afirme că, în prezent, în Republica Moldova nu există o securitate alimentară asigurată, deoarece nu avem independență alimentară, iar populația țării nu consumă produse alimentare în cantitatea recomandată, care i-ar permite să ducă un mod de viață sănătos și decent.

#### **Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese**

În dependență de realizarea obiectivelor propuse, au fost aplicate atât metode științifice generale, precum: analiza monografică, sinteza, deducția, inducția, istoricul, analiza critică, cât și metodele diagnosticării: SWOT, analiza comparativă, analiza cantitativă și calitativă etc.

*Supportul informațional al cercetării îl reprezintă:* literatura de specialitate (monografii, manuale, studii, articole științifice), actele legislative și normative la nivel național și internațional din domeniul, strategii, materialele organismelor internaționale: FAO, Banca Mondială, ONU, UNICEF, CSI etc. și datele statistice naționale ale: Biroului Național de Statistică, Ministerului Economiei și Infrastructurii, Ministerului Mediului și alte resurse informaționale existente.

În baza rezultatelor principal noi obținute (a vedea în Concluzii generale și recomandări) s-a **soluționat problema științifică importantă, care constă:** în fundamentarea reperelor teoretice și metodologice ale securității alimentare, care va contribui la dezvoltarea modelului național al managementului asigurării

securității alimentare în contextul dezvoltării durabile

Rezultatele principal noi obținute au permis dezvoltarea unei **direcții științifice noi**, care se referă la managementul asigurării securității alimentare a țării în contextul dezvoltării durabile prin stabilirea interdependenței dintre instrumentarul de măsurare a asigurării securității alimentare cu indicatorii dezvoltării durabile, calcularea indicelui integral al securității alimentare și cartografierea securității alimentare.

**Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute** reiese din faptul că analiza managementului asigurării securității alimentare este cercetată în premieră în Republica Moldova, care a îmbinat o serie de instrumente prin intermediul cărora au fost evidențiate principalele fundamente teoretice ale managementului asigurării securității alimentare și trăsăturile specifice ale acestuia în Republica Moldova prin distingerea riscurilor și punctelor slabe existente, precum și determinarea modalităților de înlăturare a acestora în baza recomandărilor efectuate.

Cele mai importante **elemente de noutate și originalitate** sunt:

1. Dezvoltarea conceptului de securitate alimentară prin prisma trilogiei: dezvoltare durabilă – securitate economică – securitate alimentară.
2. Dezvoltarea bazei metodologice a instrumentarului de evaluare a asigurării securității alimentare prin prisma indicatorilor dezvoltării durabile.
3. Evaluarea securității alimentare naționale în baza pilonilor: disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate.
4. Estimarea nivelului de autoaprovizionare cu produse agroalimentare a Republicii Moldova în baza unei noi formule de calcul, preluate din experiența internațională.
5. Estimarea gradului de autosuficiență a produselor alimentare în baza instrumentarului identificat.
6. Identificarea arhitecturii managementului asigurării securității alimentare a Republicii Moldova.
7. Identificarea punctelor tari și a deficiențelor managementului asigurării securității alimentare naționale.
8. Efectuarea cartografierii securității alimentare naționale.
9. Calcularea indicelui integral al securității alimentare naționale în baza normelor minime de consum și a normelor recomandate de OMS pentru un trai decent.
10. Conturarea concepției privind asigurarea securității alimentare a Republicii Moldova.

**Semnificația teoretică** a cercetării rezidă în specificitatea bazei teoretice și metodologice a combinației modalităților, metodelor și mecanismelor de evaluare a nivelului securității alimentare a Republicii Moldova și influența acesteia atât de riscurile endogene, cât și de cele exogene. Semnificația teoretică este determinată de o structură modernă ce ține de trilogia: securitate economică – securitate alimentară – dezvoltare durabilă, diversificarea abordării indicatorilor securității alimentare, implementarea instrumentelor moderne de analiză a asigurării securității alimentare și elaborarea elementelor fundamentale strategice.

**Valoarea aplicativă a lucrării** constă în faptul că recomandările propuse de autor pot fi implementate la nivelul macroeconomic al țării de către autoritățile responsabile, precum: Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale, Ministerul Mediului, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Biroul Național de Statistică (BNS), dar și la nivel regional de către Agențiile de Dezvoltare Durabilă (ADR). Abordările teoretice și metodologice de îmbunătățire a nivelului securității alimentare pot servi drept bază pentru elaborarea unui cadru



legislativ și de reglementare în Republica Moldova. Documentația analitică propusă și evoluțiile metodice pot fi utilizate în cadrul cercetării științifice suplimentare. O serie de prevederi ale tezei pot fi utilizate în mediul academic de profil economic și agronomic și al persoanelor cointeresate în cunoașterea situației actuale privind asigurarea securității alimentare a Republicii Moldova.

**Aprobarea rezultatelor științifice** a lucrării sunt reflectate în:

**1. Publicații științifice** – 40, dintre care 2 monografii, 1 monografie monoautor, 6 articole în reviste științifice de peste hotare, 6 articole în reviste naționale, 5 articole în lucrările din cadrul evenimentelor științifice internaționale de peste hotare, 19 articole în culegerile conferințelor științifice internaționale desfășurate în Republica Moldova.

**2. Comunicări și dezbateri în cadrul conferințelor internaționale**, principalele din ele sunt:

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională „Формування соціально – економічного розвитку регіонів України в умовах суспільних трансформацій”, organizată de Facultatea de Economie din cadrul Universității Naționale din Cernăuți „Ю.Федьковича”, 2013;

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională „Розвиток прикордонних регіонів в системі транскордонного співробітництва”, organizată de Facultatea de Economie din cadrul Universității Naționale din Cernăuți „Ю.Федьковича”, 2017;

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională „Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації”, organizată de Universitatea Pedagogică „Г. Сковороди” din Переяслав-Хмельницький, 2018;

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională „Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки”, organizată de „Academia de Stat din Dnepr de Construcții și Arhitectură”, Дніпро, 2018;

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională „II International scientific conference anti-crisis management: state, region, enterprise”, organizată de Facultatea de Economie și Management din cadrul Universității „Le Maine”, Franța, 2018;

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională „International scientific conference economy and human-centrism: the modern foundation for human development”, Leipzig, Germany 2020.

**3. Comunicări și rapoarte la conferințele științifice internaționale desfășurate în Republica Moldova:**

- Raport în sesiunea plenară la Conferința Internațională Științifico-Practică „Creșterea economică în condițiile globalizării: competitivitate, inovativitate, sustenabilitate”, INCE, 2018;

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională „Strategii și politici de management în economia contemporană”, 2012, 2013, 2014, Chișinău, ASEM;

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională „Politici și mecanisme de inovare și dezvoltare a proceselor economico-financiare și sociale în plan național și internațional”, 2014, Chișinău, CEP USM;

- Comunicare la Conferința Internațională Științifico-Practică „Creșterea economică în condițiile internaționalizării”, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, INCE, Chișinău;

- Comunicare la Conferința Științifică Internațională Jubiliară „Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale”, 2018, USM, Chișinău.

**Implementarea rezultatelor științifice.** Rezultatele, concluziile și recomandările obținute au fost parțial implementate în Proiectele instituționale aplicative desfășurate în cadrul INCE: „Evaluarea riscurilor și prognozarea dezvoltării durabile a sectorului agroalimentar în contextul asigurării securității alimentare a țării”(2009-2013), „Elaborarea politicilor anticriză pentru asigurarea securității financiare a statului în conformitate cu standardele UE” (2011-2014), „Elaborarea instrumentului de măsurare a stabilității financiare a statului” (2015), unde autorul a participat în calitate de executor asociat. Recomandările propuse în cadrul temei de cercetare sunt confirmate prin Certificate de Implementare, eliberate de către Agenția de Dezvoltare Regională Nord (ADR Nord), Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) și Federația Națională a Fermierilor (FNF).

### **Sumarul compartimentelor tezei**

Teza are o structură clasică, fiind constituită din introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 296 titluri și 23 anexe. Conținutul tezei este expus pe 254 pagini de text de bază, conține 63 de tabele, 92 de figuri și 26 de formule.

În *Introducere* este abordată actualitatea temei de cercetare, necesitatea, importanța, gradul de studiere, sunt menționate scopul și sarcinile. De asemenea, este precizată metodologia care a stat la baza cercetării, sunt oglindite elementele de noutate științifică, valoarea teoretică și aplicativă.

Capitolul 1 „*Abordări teoretice privind conceptul de securitate alimentară prin prisma dezvoltării durabile*” prezintă sinteza bazelor teoretice și evoluția conceptuală a trilogiei dezvoltare durabilă – dezvoltare economică – securitate alimentară. La fel, este analizată concordanța dintre criteriile, factorii și principiile asigurării securității alimentare și dezvoltarea durabilă. În urma studierii literaturii de specialitate autohtone și internaționale, autorul și-a expus viziunea proprie privind conceptele studiate și vine cu definiții proprii, ceea ce a dezvoltat baza teoretică a managementului asigurării securității alimentare a Republicii Moldova.

Capitolul 2 „*Metodologia de evaluare a asigurării securității alimentare în condițiile riscurilor globale*” reprezintă partea fundamentală metodologică a lucrării și este destinat analizei instrumentarului de măsurare a securității alimentare. Un accent deosebit este pus pe sintetizarea indicatorilor securității alimentare. Menționăm că FAO, UNICEF, Metodologia CSI propune mai multe metodologii de calcul al indicatorilor securității alimentare, dar acestea, la rândul lor, trebuie adaptate pentru fiecare țară în parte. În baza acestor metodologii, autorul a identificat care sunt principalii indicatori de securitate alimentară, utilizați la nivel internațional, și care nu se aplică la nivel național, spre exemplu: Indicele integral al consumului produselor alimentare; Indicele integral al valorii energetice; Coeficientul deficitului de calorii; Indicele integral al valorii nutritive: proteine, lipide, glucide; Indicele integral al securității alimentare. Autorul a pus accent pe analiza și influența riscurilor privind asigurarea securității alimentare la nivel mondial. De asemenea, în acest capitol a fost analizat cadrul instituțional și normativ internațional privind managementul asigurării securității alimentare. Autorul a efectuat evaluarea arhitecturii securității alimentare la nivel internațional și a ajuns la concluzia că, în prezent, nu este

elaborat și aprobat un cadru normativ unic pentru toate țările membre UE privind securitatea alimentară. Fiecare țară, în mod independent și în concordanță cu nivelul de dezvoltare al dimensiunilor securității alimentare, elaborează legi, hotărâri și reglementări în domeniu.

Capitolul 3 „**Diagnosticarea securității alimentare a Republicii Moldova în contextul dezvoltării durabile**” reprezintă partea aplicativă a tezei. În acest capitol, autorul a analizat situația reală privind principalii indicatori, care duc spre asigurarea securității alimentare. Pentru aceasta, autorul a sistematizat analiza efectuată conform pilonilor securității alimentare. Astfel, a fost obținut: Pilonul 1 al securității alimentare – Disponibilitate, care include analiza potențialului sectorului agroalimentar și nivelul de autoasigurare cu produse alimentare. Acest pilon conține următorii indicatori: ritmul de creștere a PIB-ului, volumul producției alimentare, Pilonul 2 – Acces (PIB per capita, Indicele profunzimii sărăciei, venitul disponibil al populației etc.), Pilonul 3 – Utilizare (Cheltuielile populației, Consumul privind produsele alimentare, Nivelul de autosuficiență etc.) și Pilonul 4 – Stabilitate (Nivelul prețurilor la produsele alimentare, Cursul de schimb valutar mediu anual etc.).

În cadrul Capitolului 4 „**Redimensionarea managementului asigurării securității alimentare naționale în contextul dezvoltării durabile**” este analizat cadrul legislativ și instituțional ce vizează managementul asigurării securității alimentare a Republicii Moldova. În baza experienței internaționale, a fost utilizat instrumentul de monitorizare a securității alimentare cartografierea securității alimentare a Republicii Moldova. De asemenea, conform metodologiei analizate în capitolul 2, a fost calculat indicele integral al securității alimentare a Republicii Moldova în dependență de normele minime aprobate și de normele recomandate de OMS pentru un trai decent. Autorul elaborează recomandări ce țin de direcțiile strategice de asigurare a securității alimentare, având drept fundament analiza efectuată în capitolele anterioare.

În „**Concluzii generale și recomandări**” sunt sintetizate principalele concluzii obținute în rezultatul cercetării efectuate și recomandările, care, în opinia autorului, vor contribui la eficientizarea managementului asigurării securității alimentare a Republicii Moldova.

## CONȚINUTUL TEZEI

**Capitolul 1 „Abordări teoretice privind conceptul de securitate alimentară prin prisma dezvoltării durabile”.** În prezent, omenirea conștientizează importanța și semnificația dezvoltării durabile. Din analiza efectuată privind traseul în timp a apariției acestui concept (de la tratarea termenului de dezvoltare ca expansiune, creștere, progres, dezvoltare și subdezvoltare până la dezvoltarea durabilă analizată în prezent), constatăm că deși conceptul de „dezvoltare durabilă” a fost atestat la Conferința ONU privind Mediul Uman de la Stockholm, din anul 1972, în mod oficial acesta a fost lansat odată cu publicarea Raportului Brundtland „Viitorul nostru comun” în anul 1987. În sens îngust, dezvoltarea durabilă este menită să găsească echilibrul dintre economie (activitatea economică propriu-zisă) și mediul înconjurător. Totodată, în sensul larg, conceptul de dezvoltare durabilă se bazează, concomitent, pe menținerea unui model de economie sustenabilă, dar și pe îmbunătățirea inegalităților sociale existente și repararea daunelor produse mediului înconjurător.

Sinteza efectuată a permis să prezentăm propria viziune privind conceptul de dezvoltare durabilă. Astfel, considerăm că dezvoltarea durabilă este forma revoluționară a mișcării, calitativ mai superioară, care țintește sustenabilitatea economiei naționale, garantând, în același timp, satisfacerea nevoilor societății, îmbunătățirea nivelului de trai, prevenirea degradării mediului și protejarea ecosistemului.

A doua determinantă științifică analizată este securitatea economică, o componentă indispensabilă a sistemului de securitate națională. Reieșind din viziunile savanților, putem rezuma că esența securității economice constă în asigurarea intereselor naționale atât din punct de vedere politic, economic, cât și social, pe plan intern și extern. Conceptul securității economice a fost tratat de către autor prin prisma problemelor interne și a riscurilor externe. Unul din cele mai indispensabile elemente ale securității economice reprezintă securitatea alimentară. În ultima perioadă, pe plan extern, conceptul de securitate alimentară a găsit o răspândire largă nu doar în literatura științifică, dar și în documentele oficiale. Analiza efectuată permite să conchidem faptul că mulți autori consideră că securitatea alimentară este strâns legată de capacitatea de producție și de dezvoltare a complexului agroalimentar național. Totodată, în opinia altor autori, securitatea alimentară poate fi influențată atât de nivelul de dezvoltare a sectorului agroalimentar, cât și de situația economico-socială din țară, în general.

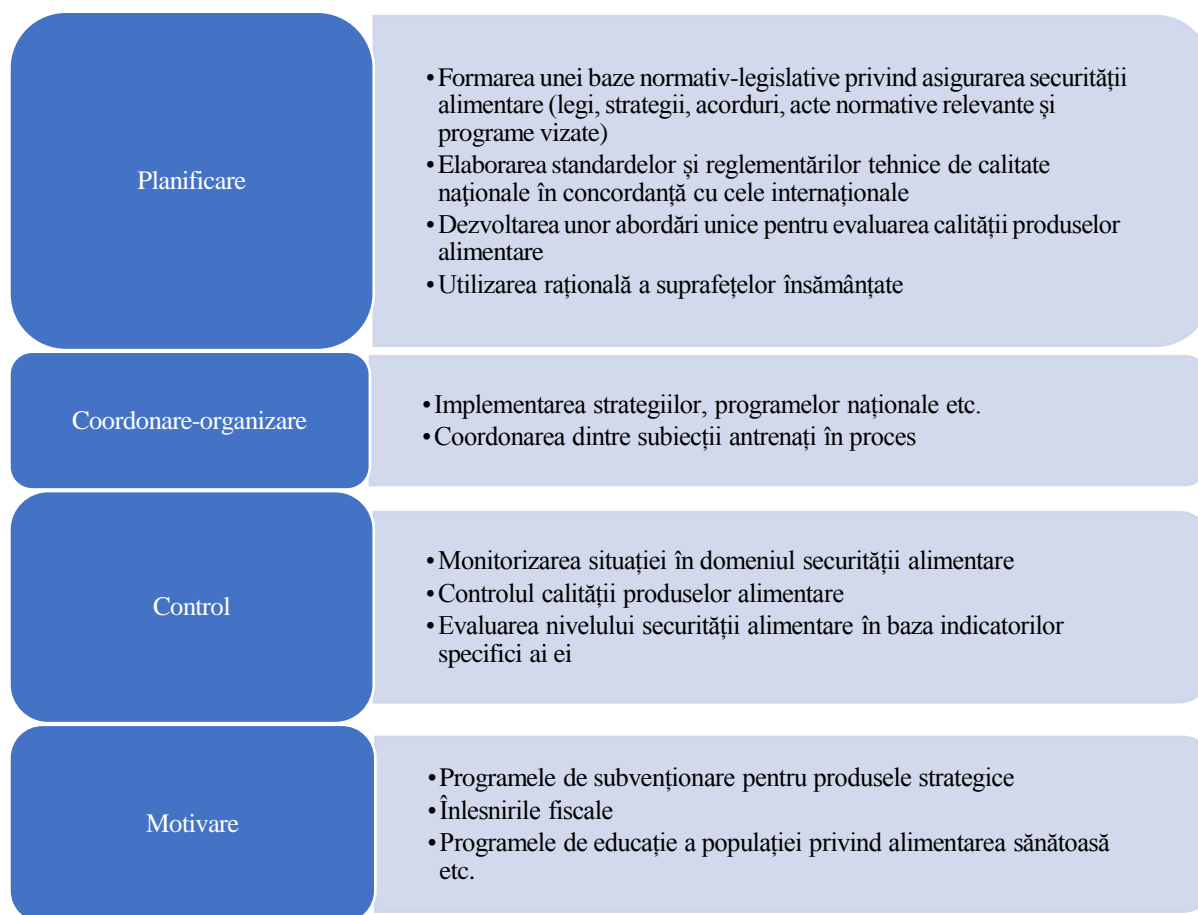
Trecând în revistă evoluția conceptului de securitate alimentară, am identificat 5 etape distinctive, pe care le-am definit conform obiectivelor urmărite: soluționarea problemei privind securitatea alimentară la nivel local (prima jumătate a secolului XIX), fundamentarea sistemului mondial de „securitate alimentară” (a doua jumătate a secolului XIX– mijlocul secolului XX), formarea sistemului mondial de „securitate alimentară” (sfârșitul anilor '40 ai secolului XX – începutul anilor '70 ai secolului XX), soluționarea problemei „securității alimentare” la nivel mondial (începutul anilor '70 ai secolului XX – începutul anilor '90 ai sec. XX), consolidarea statului în „securitatea alimentară” atât la nivel național cât și internațional (începutul anilor '90 ai sec. XX – perioada actuală).

Astfel, în ultima perioadă, persistă ideea, pe care o susținem, că asigurarea securității alimentare este o obligație a statului. Anume statul trebuie să dețină toate instrumentele pentru a gestiona securitatea alimentară în vederea asigurării acesteia.

De asemenea, considerăm că conceptul modern al securității alimentare trebuie să fie tratat prin prisma dezvoltării durabile, adică statul, la elaborarea politicilor naționale privind securitatea alimentară, trebuie să țină cont de standardele medicale, care vor contribui la îmbunătățirea sănătății organismului uman și vor asigura un trai decent al populației. Definiția proprie este: în contextul dezvoltării durabile, securitatea alimentară a unui stat reprezintă starea economiei naționale care poate asigura orice tip de resurse și satisface cerințele consumatorilor cu produse alimentare calitative și accesibile, din punct de vedere fizic și economic, care ar permite populației să ducă un mod de viață sănătos.

De aceea, când vorbim despre managementul securității alimentare trebuie să ținem cont de faptul că scopul principal al acestuia este asigurarea securității respective, astfel a apărut sintagma cu care vom opera în cercetarea noastră – managementul asigurării securității alimentare.

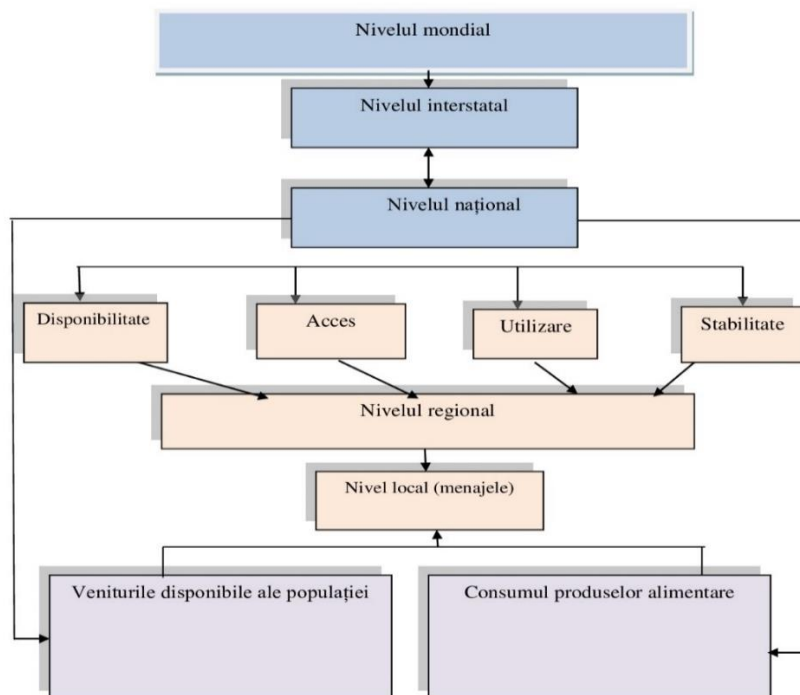
În urma studiului realizat, am dedus că managementul asigurării securității alimentare, ținând cont de viziunea modernă a conceptului, reprezintă totalitatea activităților de organizare, coordonare, control și gestiune a autorităților naționale, care, prin intermediul instrumentelor specifice, vor contribui la crearea condițiilor, ce vor permite populației țării să ducă un mod de viață sănătos și trai decent (Figura 1).



**Fig. 1. Funcțiile managementului asigurării securității alimentare**

Sursa: elaborată de autor în baza [13]

Managementul asigurării securității alimentare trebuie analizat ca un sistem compus din mai multe niveluri structurate ierarhic, cu obiective, funcții și mecanisme specifice, subordonate fiecărui nivel (figura 2).

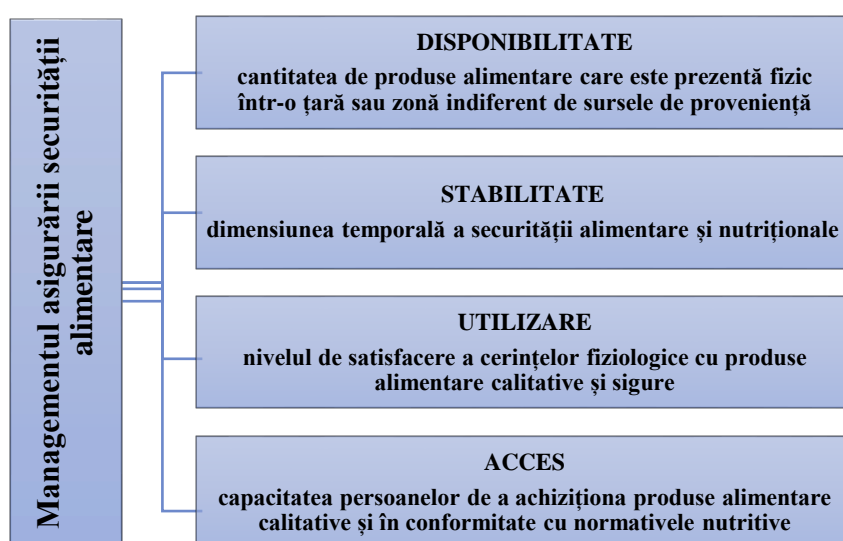


**Fig. 2. Mecanismul managementului asigurării securității alimentare în contextul dezvoltării durabile**

Sursa: adaptată de autor după [19]

Fundamentarea conceptuală a acestor noțiuni reprezintă al doilea obiectiv în prezentul capitol: Determinarea concordanței dintre criteriile, factorii și principiile managementului asigurării securității alimentare și dezvoltarea durabilă.

În urma analizei am conchis că principalele criterii care stau la baza managementului asigurării securității alimentare sunt: accesibilitatea fizică la alimente; accesibilitatea economică la alimente; independența alimentară, care, nemijlocit, este legată de starea de dezvoltare a complexului agroalimentar național; fiabilitatea și consumul de alimente (figura 3).



**Fig. 3. Particularitățile managementului asigurării securității alimentare în contextul dezvoltării durabile**

Sursa: elaborată de autor în baza [14, 15, 16]

Conexiunea dintre conceptul modern al securității alimentare și dezvoltarea durabilă constă, în primul rând, în asigurarea populației cu produse inofensive și ecologic pure, cu consistența necesară a substanțelor minerale în baza cerințelor standardelor de inocuitate și conform priorităților fiziologice ale organismului uman. Factorii, care au impact asupra asigurării securității alimentare, pot fi caracterizați din punct de vedere al influenței acestora.

Astfel, distingem factori care influențează continuu, condiționat și temporar. Acești factori țin de: nivelul de dezvoltare a industriei alimentare a complexului agroalimentar (capacitatea producției interne de a satisface cerințele consumatorului, inclusiv bunurile, care pot fi produse, dar nu se produc în țară), exportul și importul produselor agroalimentare, capacitatea de cumpărare a populației, capacitatea populației de a-și satisface necesitățile prin intermediul recoltării proprii a producției în condiții casnice (gospodării, vile), numărul populației care trăiește sub pragul sărăciei și care nu are venituri disponibile suficiente pentru coșul minim de consum, dezechilibrul nutrițional, care duce la amenințări grave pentru sănătatea oamenilor, siguranța produselor și nivelul controlului calității produselor din partea autorităților abilitate.

O altă conexiune directă dintre securitatea alimentară și dezvoltarea durabilă reprezintă ODD-urile. Astfel, din analiza acestor indicatori se observă distinct că managementul asigurării securității alimentare este în corelație cu serie de ODD, cum ar fi: ODD 1. Fără sărăcie – eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context; ODD 2. Foamete „zero” – eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile; ODD 3. Sănătate și bunăstare – asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă; ODD 6. Apă curată și sanitație – asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți etc.

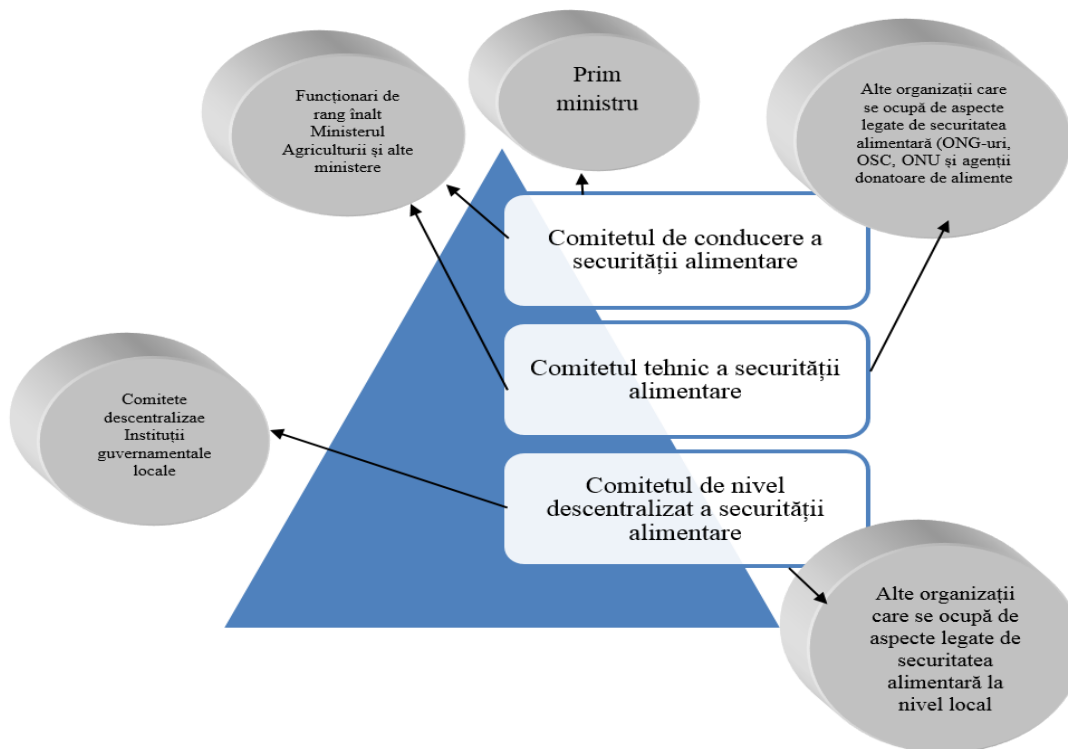
În Raportul „The Sustainable Development Goals Report 2017” se menționează că aproximativ 767 milioane de oameni își întrețin existența cu mai puțin de 1,90 USD pe zi. Pentru depășirea acestui fenomen negativ este nevoie de a implementa activități importante prin intermediul cărora să se asigure securitatea alimentară, ceea ce este foarte dificil de îndeplinit reieșind din schimbărilor radicale prezente, mai ales că, în ultima perioadă de timp, persistă cataclisme enorme.

Realizarea primelor două obiective a permis obținerea următorul rezultat științific: Dezvoltarea conceptului modern de securitate alimentară în contextul dezvoltării durabile.

**Capitolul 2 „Metodologia de evaluare a asigurării securității alimentare în condițiile riscurilor globale”.** Identificarea arhitecturii managementului securității alimentare a demonstrat că, la nivel global, organisme internaționale, precum: ONU, FAO, UNICEF, OMS, OMC, sunt principalii subiecți, care se ocupă cu managementul securității alimentare globale.

La nivel regional, am analizat experiența UE și CSI, în urma căreia constatăm:

Conform legislației UE, în diferite țări membre, principalii subiecți, responsabili de managementul securității alimentare, sunt: Ministerul de Planificare/Comisia Națională de Planificare, Ministerul Agriculturii, Ministerul Economiei, Ministerul Mediului, Ministerul Finanțelor, Ministerul Sănătății, Ministerul Marketingului și Comerțului, Instituțiile guvernamentale locale. În urma analizei efectuate, am conturat arhitectura managementului securității alimentare la nivel internațional (Figura 4).



**Fig. 4. Arhitectura instituțională a managementului asigurării securității alimentare la nivel internațional în contextul dezvoltării durabile**

Sursa: elaborată de autor

Un moment important trasat din acest studiu este prezența unor comitete, care au o poziție independentă și sunt punctul de legătură între ministere, departamente sau chiar Guvern, deoarece securitatea alimentară este un subiect la care trebuie să participe toate instituțiile care au o influență de dezvoltare. Comitetul respectiv constituie o structură superioară ministerelor și care asigură coordonarea dintre actorii principali, asigurând, în primul rând, analiza, evaluarea, elaborarea programelor și proiectelor privind securitatea alimentară.

Referitor la politicile asigurării securității alimentare, acestea, în prezent, se bazează totalmente pe obiectivele de dezvoltare durabilă. Promovând politica securității alimentare, comunitatea europeană tinde să dezvolte și mai intens țările cu un nivel înalt de dezvoltare a agriculturii cu scopul de a fortifica exportul produselor alimentare în țările cu un nivel scăzut de securitate alimentară.

Din analiza țărilor CSI constatăm următoarele: Belarus, Federația Rusă și Tadjikistan au adoptat concepte sau documente strategice, care definesc rolul securității alimentare în țările lor. Armenia, Azerbaidjan, Kârgâzstan, Tadjikistan și Turkmenistan au legi independente privind securitatea alimentară. În alte țări, conceptele privind securitatea alimentară sunt prezentate fie ca parte a programelor de securitate națională (Kazahstan, Uzbekistan), fie ca parte a documentelor de politică agricolă și de dezvoltare rurală. În același timp, dialogul regional al mai multor țări a dus la formarea de noi entități, cum ar: Organizația Islamică pentru Securitate Alimentară cu sediul la Astana, Kazahstan (anul 2016) și Centrul Regional de Coordonare a Organizației pentru Cooperare Economică pentru Securitate Alimentară cu sediul în Turcia (anul 2012). În mai multe țări CSI, precum: Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Federația Rusă, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan, la baza managementului asigurării securității alimentare stă principiul independenței alimentare.

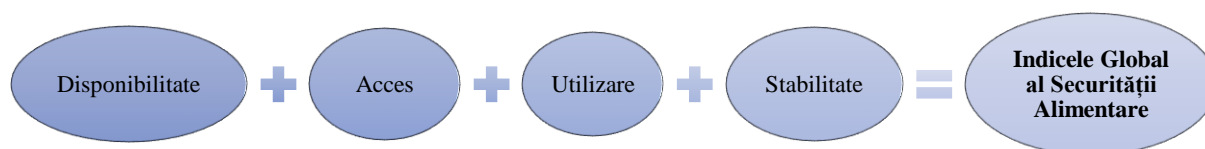


Pentru a efectua diagnosticarea situației privind securitatea alimentară a Republicii Moldova în contextul dezvoltării durabile, în capitolul doi am analizat metodologia ce asigură evaluarea și monitorizarea acesteia, utilizată în prezent în practica internațională. În contextul dat, am pus accent pe instrumentele utilizate de FAO, UNICEF și CSI.

Metodologia utilizată de FAO pentru evaluarea securității alimentare este bazată pe indicatorii grupați după criteriile: Demografic; Veniturile disponibile a populației; Nivelul activelor disponibile; Cheltuielile suportate; Consumul de alimente; Accesul la surse de apă potabilă și canalizare; Sănătate, precum și prezența unor indicatori specifici, precum: Diversitatea și frecvența alimentelor, Scorul ponderat de alimente consumate, Disponibilitatea consumului de alimente, Indicele Global al Securității Alimentare etc.

Cel mai principal indicator al securității alimentare, propus de FAO: **Indicele Global al Securității Alimentare (GFSI)**. Acest indice este elaborat cu scopul de a măsura securitatea alimentară pentru 169 de țări, indiferent de nivelul de dezvoltare economică. Prin intermediul acestui indicator putem identifica care sunt lacunele asigurării securității alimentare ale unei țări (Figura 5).

În cea mai mare măsură, Indicele Global al Securității alimentare acoperă riscurile aferente tuturor nivelurilor și pentru toate dimensiunile. Totodată, menționăm că acest indicator nu poate fi luat în considerare la riscurilor aferente securității alimentare, pe care le-am analizat în subpunctul 2.1 prezentei cercetări.



**Fig. 5. Indicele Global al Securității Alimentare**

Sursa: elaborată de autor

Metodologia UNICEF tratează securitatea alimentară prin prisma amplorii reale a malnutriției și costurilor bugetare ale familiilor sărace. Diagnosticarea asigurării securității alimentare implică utilizarea criteriilor și pragurilor specifici destinate funcționării normale a sistemului economic. Indicatorul orientativ al securității economice este un indicator criteriu al dezvoltării și funcționării economiei, subsistemelor și obiectivelor sale, ce caracterizează, pe deplin, structura, profunzimea și cadrul teritorial al punerii în aplicare a amenințărilor securității economice și nivelului acesteia.

Metodologia utilizată de țările CSI, în principiu, se bazează pe estimarea gradului de dezvoltare al complexului agroindustrial, care reflectă independența alimentară, și determinarea gradului de acces economic și fizic al populației.

Pentru a evalua măsura în care se realizează asigurarea securității alimentare se utilizează indicatorul – proporția produselor agricole și piscicole, a materiilor prime și a produselor alimentare în volumul total al resurselor de mărfuri de pe piața internă, exprimată în procente. Valorile de prag ale acestui criteriu pe termen mediu, pentru statele membre CSI, sunt indicate în Tabelul 1.

**Tabelul 1. Praguri recomandate pentru principalele tipuri de produse alimentare din țările CSI**

Denumirea produsului	Praguri pentru nivelul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare, %
Cereale	95
Cartofi	95
Lapte și produse lactate (din punct de vedere al laptelui)	90
Carne și produse din carne (din punct de vedere al cărnii)	85
Produse din pește	80
Zahăr	80
Ulei vegetal	80

Sursa: [19]

De asemenea, indicatorii securității alimentare pot fi grupați la nivel: național, regional și individual. Indicatorii grupați în dependență de piloni prezintă o reflecție a situației legate de disponibilitate, acces, utilizarea resurselor și stabilitatea tuturor proceselor legate de securitatea alimentară.

În baza analizei, am decis că diagnosticarea situației în Republica Moldova va fi efectuată în baza a 4 piloni (conform FAO). Desigur, am ținut cont și de particularitățile dezvoltării Republicii Moldova, de aceea nu am trecut cu vederea metodologia CSI. Pentru analiza noastră am selectat anumiți indicatori specifici preluați din metodologia CSI – nivelul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare, gradul de autosuficiență.

În urma analizei am obținut identificarea conexiunii indicatorilor securității alimentare cu ODD și am ajuns la concluzia, că pentru cercetarea noastră va fi relevant de a evalua securitatea alimentară națională și în baza așa indicatori, ca: siguranța alimentară, utilizarea fertilizanților și a apei, managementul deșeurilor, normele privind valoarea nutritivă determinată de conținutul de nutrienți și energie: valoarea energetică, proteine, grăsimi, carbohidrați (ultimii corelează și cu metodologia UNICEF) etc.

Analiza indicilor integrali și a indicatorilor specifici ai securității alimentare a condus la concluzia că, pentru cercetarea noastră, cel mai oportun este de a calcula indicele integral al securității alimentare în 2 variante (bazat pe normele existente, oficiale și bazat pe recomandările OMS privind asigurarea unei alimentații sănătoase) pentru a identifica decalajul și a determina devierea dintre nivelul existent de trai și nivelul de bunăstare doar prin prisma alimentației.

În încheiere, menționăm că analiza efectuată în capitolul 2 a permis să obținem un studiu privind experiența internațională referitoare la managementul asigurării securității alimentare, în scopul preluării bunelor practici și sistematizarea instrumentarului de evaluare a securității alimentare, pe care le prezentăm drept rezultate științifice.

**Capitolul 3 „Diagnosticarea securității alimentare a Republicii Moldova în contextul dezvoltării durabile”.** Diagnosticarea securității alimentare naționale în baza metodelor și a indicatorilor utilizați în practica internațională constituie obiectivul care a stat la baza acestui capitol. În acest scop, au fost selectați 4 piloni (disponibilitate, acces, utilizare, stabilitate), care au permis să conectăm securitatea alimentară la dezvoltarea durabilă și să efectuăm analiza în retrospectivă, diagnosticarea situației curente și să identificăm tendințele în acest sens (Tabelul 2).

**Tabelul 2. Pilonii securității alimentare a Republicii Moldova**

Pilonii securității alimentare			
Disponibilitate	Acces	Utilizare	Stabilitate
1.Creșterea economică și contribuția complexului agroindustrial la formarea producției globale și a PIB-ului 2.Potențialul economico-financiar al întreprinderilor din complexul agroalimentar 3.Potențialul tehnic al întreprinderilor din complexul agroalimentar 4.Potențialul uman din complexul agroalimentar 5.Dinamica terenurilor însămânțate, a plantațiilor fructifere și a viilor 6.Dinamica efectivului de animale 7.Volumul producției agroalimentare 8.Dinamica importului-exportului produselor agroalimentare 9.Nivelul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare	1. PIB per capita 2. Indicatorii de sărăcie 3. Minimul de existență 4. <i>Pondere</i> coșului alimentar în cuantumul minimului de existență 5. Venitul disponibil al populației 6. Nivelul de autosuficiență în baza normativelor	1. Siguranța alimentelor 2. Cheltuieli de consum medii lunare 3. Utilizarea apei 4. Utilizarea fertilizanților chimici și naturali 5. Formarea și utilizarea deșeurilor la întreprinderile din CAA	1. Nivelul prețurilor la produsele alimentare 2. Cursul de schimb mediu anual 3. Tipologia și frecvența schimbărilor climaterice 4. Degradarea terenurilor arabile 5. Riscurile aferente securității alimentare

Sursa: elaborat de autor în baza materialului expus în capitolului 2

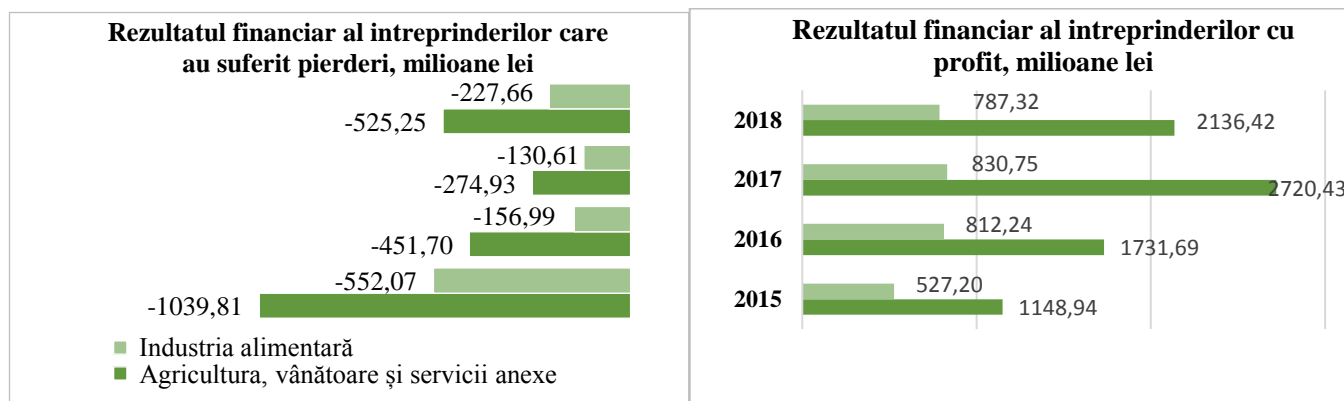
Printre impedimentele cu care ne-am confruntat la efectuarea analizei menționăm: lipsa datelor statistice, dar și a indicatorilor diferiți, în special cu privire la trendul datelor statistice pe ani. Aceasta incoincidență se explică prin faptul că BNS a schimbat metodologia și, respectiv, unele date statistice sunt disponibile pentru anumiți ani. Totodată, menționăm că în prezenta cercetare s-a pus accent prioritar pe produsele alimentare de primă necesitate: cereale, cartofi, legume, fructe, pâine, lapte, carne, zahăr, ulei vegetal și ouă.

În Pilonul „Disponibilitate” am analizat indicatorii: creșterea economică și contribuția complexului agroindustrial la formarea producției globale și a PIB-ului; potențialul economico-financiar, tehnologic și uman al întreprinderilor din complexul agroalimentar; dinamica terenurilor însămânțate, a plantațiilor fructifere și a viilor; dinamica efectivului de animale; volumul producției agroalimentare; dinamica importului-exportului produselor agroalimentare; și nivelul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare.

În rezultatul analizei constatăm următoarele:

Cu referire la *potențialul economico-financiar* al complexului agroalimentar menționăm că, în anul 2018, au activat peste 5000 de întreprinderi, ponderea întreprinderilor micro și mici constituie circa 95%. Analiza trendului demonstrează că, în acest sector, a existat o stagnare drastică cauzată de schimbările socio-economice și reformele efectuate în țară. După privatizarea în masă, multe întreprinderi au fost distruse, declarate în stare de faliment. La etapa post-privatizare, sectorul analizat a făcut eforturi de consolidare, modernizare, de recâștigare a pieței interne, aceste eforturi au fost posibile, în primul rând, datorită proiectelor de asistență a organismelor internaționale, dar, imediat ce proiectele se finalizau, situația iarăși se înrăutățea.

În prezent, se constată un trend pozitiv referitor la scăderea pierderilor și creșterea profitului la întreprinderile din CAA, sectorul agroalimentar, în anul 2018, a înregistrat pierderi de circa 750 mil. lei, pe când profitul a constituit circa 2,9 mlrd. lei. Acest trend s-ar putea cataloga drept pozitiv, dacă n-ar exista un ritm oscilator al acestor indicatori pe parcursul anilor, ceea ce denotă faptul că întreprinderile se confruntă cu un grad mare de instabilitate economico-financiară (Figura 6).

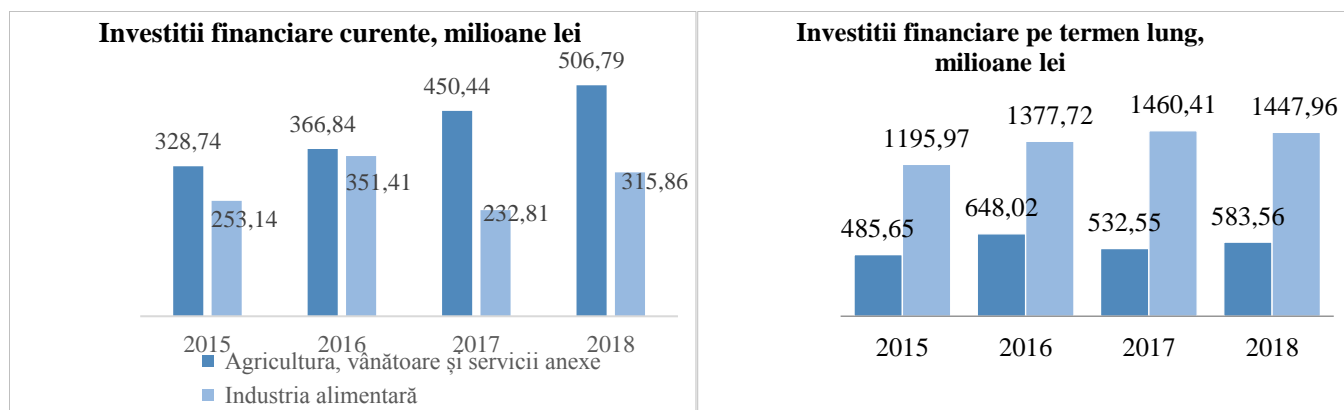


**Fig. 6. Rezultatul financiar al întreprinderilor din industria alimentară, agricultură, vânătoare și servicii anexe din Republica Moldova cu profit și care au suferit pierderi, anii 2015-2018, mil. lei**

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

\*Notă: date disponibile începând cu anul 2015

Investițiile financiare în domeniul agriculturii și al industriei alimentare au o tendință de creștere treptată (cu mici oscilații în sectorul industriei alimentare), dar insuficiente pentru o dezvoltare durabilă a sectorului, care, respectiv, va duce la obiectivul nostru de garantare a securității alimentare.



**Fig. 3. 4. Dinamica investițiilor curente și pe termen lung în cadrul întreprinderilor din industria alimentară, agricultură, vânătoare și servicii anexe din Republica Moldova, anii 2015-2018, mil. lei**

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

\*Notă: date disponibile începând cu anul 2015

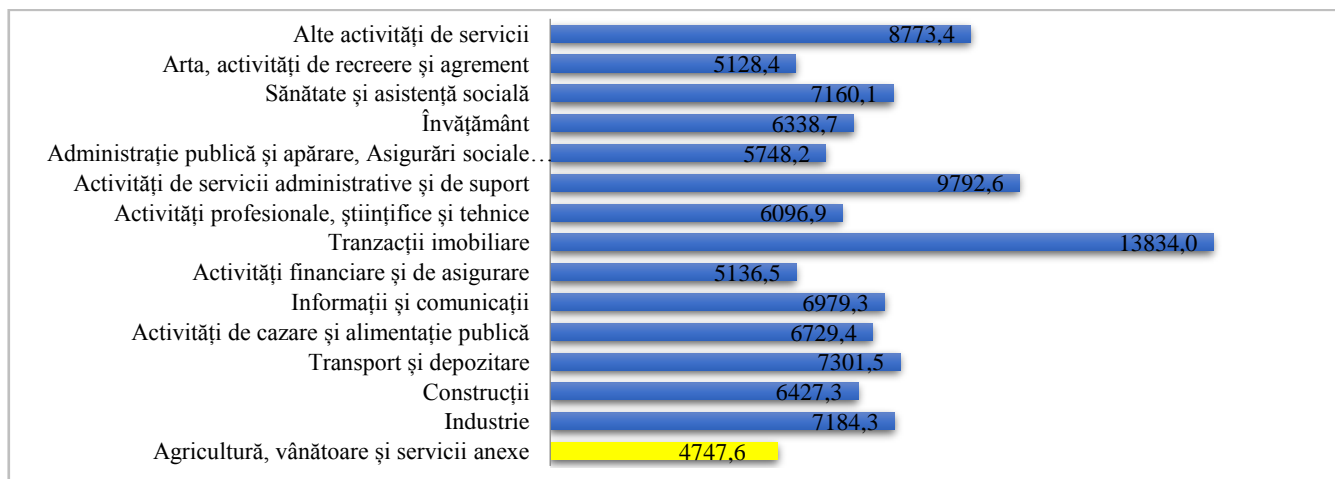
În anul 2018, în sectorul agricol s-au efectuat investiții curente cu 13% mai mult în comparație cu anul precedent. În industria alimentară, suma investițiilor financiare curente a crescut cu 36% în comparație cu anul 2017. Investițiile financiare pe termen lung, în ultimii 2 ani, s-au menținut, practic, la același nivel – de circa 2 mlrd. lei. Situația economico-financiară instabilă a întreprinderilor din sectorul agroalimentar se răsfrânge inevitabil și asupra evoluțiilor datoriilor. În anul 2019, aceste datorii au constituit circa 19 mil. lei, cu o creștere de 25% în raport cu anul precedent, deținând o pondere în totalul datoriilor de circa 7% (Figura 7).

Creditarea agriculturii este încă anevoioasă, ceea ce se explică prin faptul că productivitatea acestui sector este scăzută, cu mult mai mică decât rata dobânzii, în aceste condiții rambursarea creditelor este problematică și, drept consecință, creditele nu sunt atrăgătoare.

Referitor la potențialul tehnic: recensământul general agricol a fost efectuat încă în anul 2011, și acesta este unicul recensământ. Operând cu datele oficiale existente, putem conchide faptul că sectorul agrar se

confruntă cu o asigurare tehnică cu un grad de uzură mare. Totodată, în ultimii ani, datorită fondului de subvenționare și a proiectelor de asistență internațională, se atestă o îmbunătățire a bazei tehnice.

Referitor la potențialul uman: întreprinderile din sectorul analizat se confruntă cu probleme mari legate de forța de muncă, în special, numărul insuficient al forței calitative. Principalele probleme sunt: migrația populației, îmbătrânirea forței de muncă (mai ales în sectorul agrar) și salariile neatractive (în agricultură – cele mai mici din economie) (Figura 8).



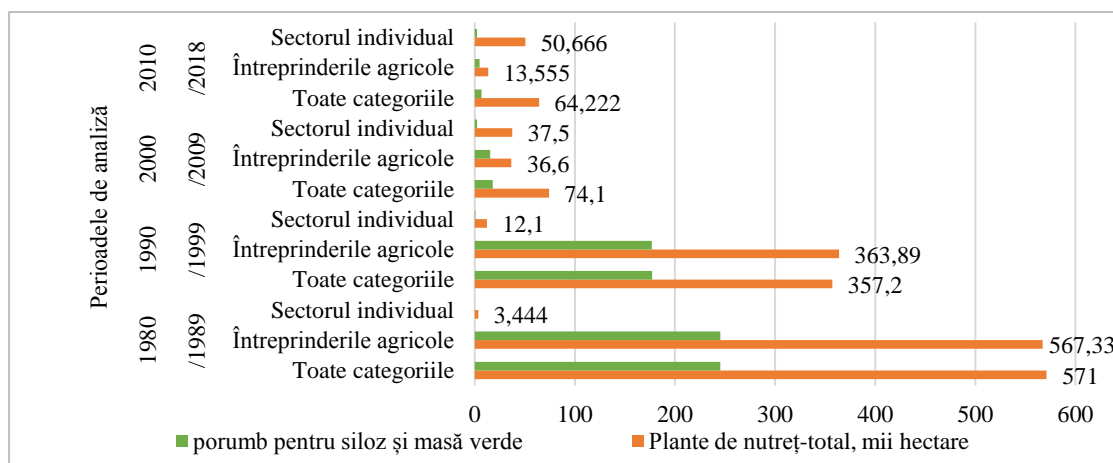
**Fig. 8. Câștigul salarial mediu lunar al unui salariat pe activități economice în Republica Moldova, anul 2019, lei**

Sursa: elaborată de autor în baza BNS [1]

Potențialul agricol este primul criteriu care stă la baza asigurării securității alimentare și la determinarea independenței alimentare. Pentru a identifica potențialul agricol al Republicii Moldova, trecut și prezent, am analizat evoluția principalilor indicatori, începând cu anii 1980 până în 2018, divizând această analiză pe 4 decade: 1980-1989; 1990-1999; 2000-2009; 2010-2018.

Per ansamblu, sectorul agroalimentar al Republicii Moldova și-a pierdut din capacitatea sa în raport cu anii '80 ai secolului trecut, actualmente prezintă capacitatea de circa 20-80%. De exemplu:

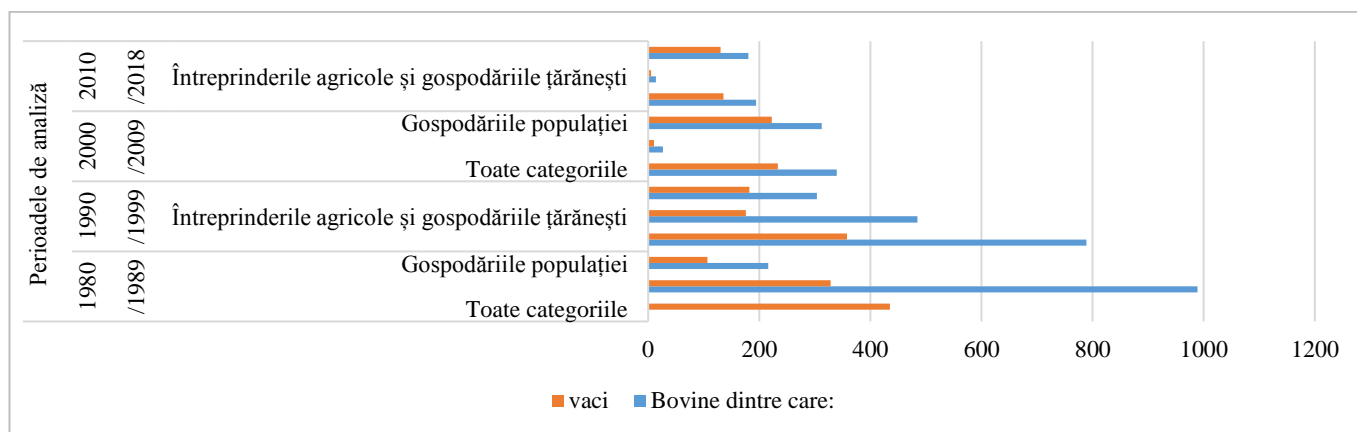
- În ultimii 10 ani suprafața cultivată cu legume a scăzut, practic, de 2 ori în comparație cu anii '80-90.
- Cu plante de nutreț au fost însămânțate circa 64 mii ha de teren, ceea ce este de circa 9 ori mai puțin decât în anii '80 (figura 9).



**Fig.9. Media suprafeței însămânțate total cu plante de nutreț, în Republica Moldova, anii 1980-2018, mii ha**  
Sursa: elaborată de autor în baza BNS [1]

- Livezile s-au redus cu circa 40% în comparație cu anii '80. Podgoriile de viță de vie au fost distruse cu circa 50%.

*Efectivul de bovine* s-a redus drastic, practic de 6 ori. Dacă în perioada anilor 1980-1989 erau înregistrate 1,2 mil. capete de bovine, iar în anul 2018 erau circa 194 mii capete de bovine. Plus la această reducere, se atestă că, în prezent, ponderea majoritară în creșterea bovinelor este atribuită gospodăriilor populației – 93%, spre deosebire de perioada anilor '80-90, când fermele dețineau o pondere de 80% (Figura 10).

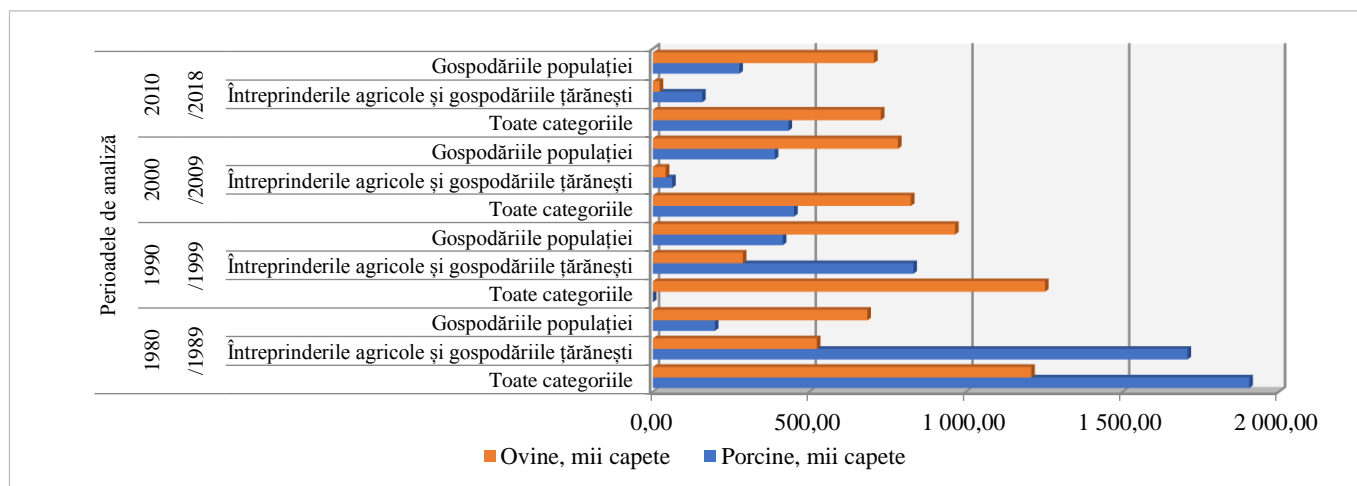


**Fig. 10. Media efectivului bovinelor pe categorii de gospodării, în Republica Moldova, anii 1980-2018, mii capete**

Sursa: elaborată de autor în baza BNS [1]

- Republica Moldova a pierdut 77% din capacitatea de creștere a porcinelor. În perioada anilor 1980-1989 erau înregistrate 1,9 mil. capete de porcine, pe când în anii 2010-2018, au fost înregistrate circa 433 mii capete de porcine sau de circa 3 ori mai puțin.

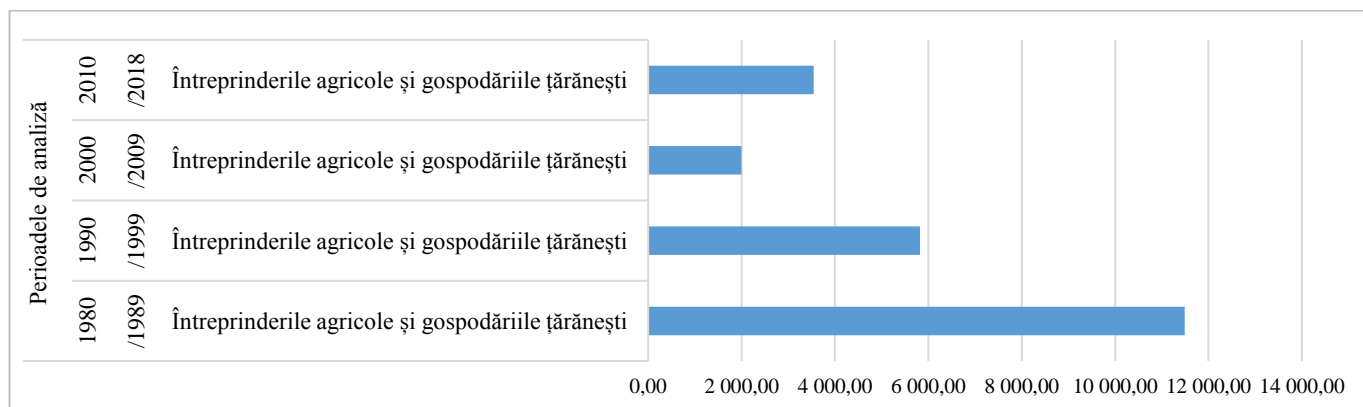
- Efectivul de ovine s-a redus cu circa 40% în raport cu perioada anilor 1980-1989 (figura 11).



**Fig. 11. Media efectivului porcinelor și ovinelor pe categorii de gospodării, în Republica Moldova, anii 1980-2018, mii capete**

Sursa: elaborată de autor în baza BNS [1]

- Sectorul *păsări de toate speciile*, în ultimii 10 ani, a înregistrat circa 3,5 mil. capete de păsări, și s-a contractat, de 3 ori în raport cu anii '80. Totuși, trebuie să menționăm că, în ultimii ani, avicolele au început să se dezvolte cu un ritm mai înalt în comparație cu anii 2000-2009, perioadă în care numărul de păsări era egal cu circa 2 mil. capete (figura 12).

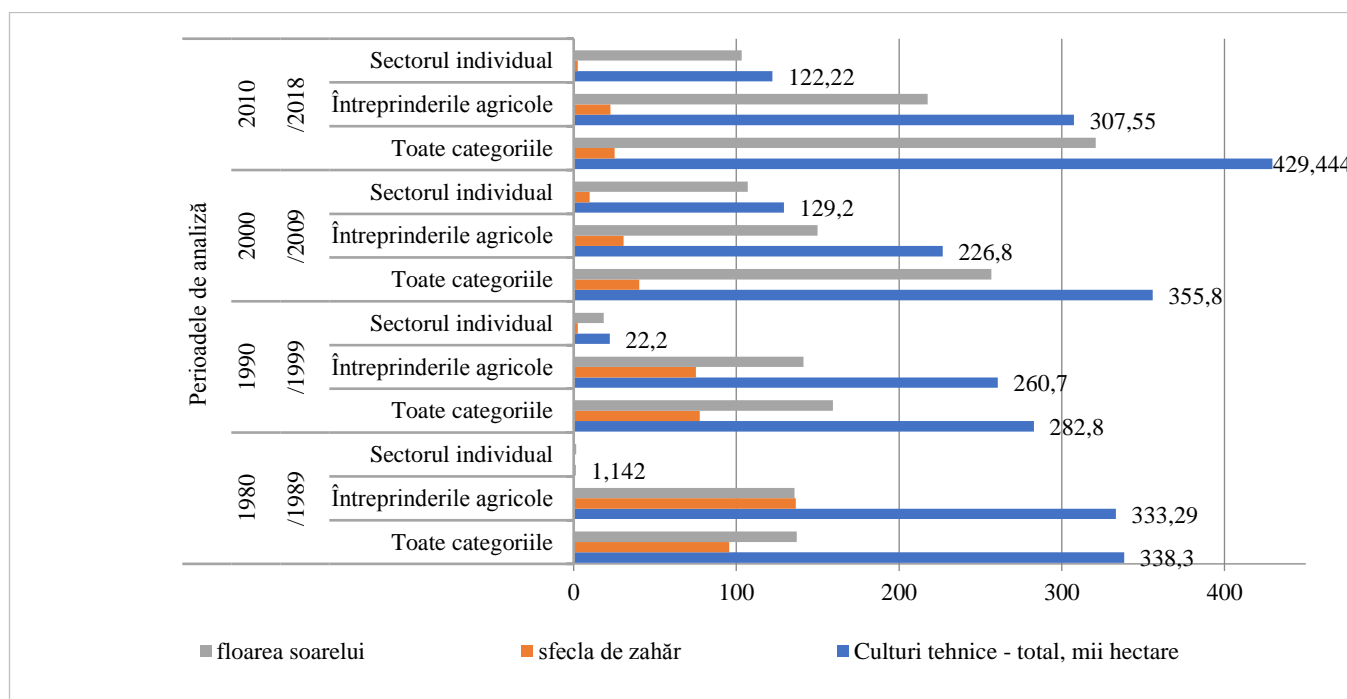


**Fig. 12. Media efectivului păsărilor pe categorii de gospodării, anii 1980-2018, mii capete**

Sursa: elaborată de autor în baza BNS [1]

Terenurile însămânțate cu cereale și leguminoase boabe sunt în creștere comparativ cu anii '80.

- Cultivarea culturilor tehnice este în creștere, în special floarea-soarelui este cultivată de 2,5 ori mai mult decât în perioada de bază, dar acest lucru nu este deloc benefic, conform opiniei specialiștilor agronomi (Figura 13).



**Fig. 13. Media suprafeței însămânțate cu culturi tehnice, RM, anii 1980-2018, mii ha**

Sursa: elaborată de autor în baza BNS [1]

Aceste contractări drastice s-au soldat cu consecințe negative ce vizează, nemijlocit, de securitatea alimentară.

Astfel, conform calculului efectuat în baza datelor oficiale, constatăm că în anul 2018 în Republica Moldova, s-au produs pe cap de locuitor, respectiv:

- 1253 kg de culturi cerealiere (conform Balanței resurselor alimentare) și 41 kg de făină, crupe și griș pe cap de locuitor, 47 kg de pâine și produse de panificație (conform statisticii produselor);

- 45 kg de carne (conform Balanței resurselor alimentare) și 22 kg de produse din carne (conform statisticii produselor);

- 151 litri de lapte (conform Balanței resurselor alimentare) și circa 25 litri de produse lactate (în calcul a



fost inclus doar laptele și frișca cu conținut de grăsimi <6), (conform statisticii produselor);

- 513 kg de fructe și legume, din care fructe – 328 kg (conform Balanței resurselor alimentare) și circa 23 tone de sucuri, 9,4 kg de conserve și 4,6 de fructe și legume prelucrate (conform statisticii produselor);

- 252 bucăți de ouă.

Analiza secțiunii *structura importurilor și exporturilor* a permis să constatăm că Republica Moldova, în prezent, exportă materie primă agricolă și produse neprocesate la prețuri mici, dar importă produse alimentare procesate, care suplinesc piața internă. De exemplu, dinamica importului produselor lactate, carne și ouă, în anul 2018, au deținut cel mai înalt nivel în perioada analizată.

De asemenea, a fost calculat *nivelul de autoaprovizionare* cu produse agroalimentare, ca: ponderea produselor agricole, a materiei prime și a produselor alimentare, produse în țară în volumul total al resurselor pe piața internă (Tabelul 3). În Tabelul 3. este redat nivelul de autoaprovizionare a Republicii Moldova, au fost selectate trei nuanțe (verde, galben, roșu), care vor permite vizualizarea abaterilor de la pragul recomandat.

**Tabelul 3. Nivelul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare, în Republica Moldova, conform calculelor autorului, %**

Denumirea produselor	Perioada de analiză												
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Culturi cerealiere (pragul recomandat de CSI, 95%)	96,41	85,42	92,3	94,63	94,44	93,58	92,66	94	95,72	95,66	96,35	95,95	96,42
Culturi leguminoase (pragul recomandat de autor 95%)	98,6	83,3	95,0	97,2	96,7	100,0	95,2	100,0	96,6	95,0	98,3	96,6	96,2
Cartofi (pragul recomandat de CSI 95%)	95,4	93,3	89,0	86,0	83,1	91,7	89,3	87,7	87,1	83,6	80,6	77,9	73,0
Legume (pragul recomandat de autor 95%)	-	-	-	-	-	-	82,9	85,6	84,2	82,9	82,9	88,1	81,4
Floarea-soarelui (pragul recomandat de autor 95%)	99,7	97,6	99,2	99,7	98,9	99,8	99,7	100,0	99,4	99,3	99,0	99,3	99,6
Fructe (pragul recomandat de autor 95%)	84,9	82,8	86,3	88,3	86,0	85,9	85,4	88,5	88,7	90,1	93,5	93,4	91,3
Carne (pragul recomandat de CSI 85%)	73,3	82,0	65,5	85,8	78,3	81,8	78,8	69,9	75,3	83,6	81,5	81,3	79,4
Lapte (pragul recomandat de CSI 90%)	94,6	94,4	94,6	93,5	90,0	86,6	84,0	84,6	85,7	87,0	83,7	78,1	73,4
Ouă (pragul recomandat de autor 95%)	100,0	100,0	100,0	100,0	99,7	98,9	97,0	97,8	98,2	96,7	97,5	96,2	96,7

\*Notă: nuanța verde - securitate alimentară; nuanța galbenă - securitate marginală; nuanța roșie - insecuritate alimentară.

Sursa: calculele autorului în baza datelor BNS [1]

În anul 2018, se atestă un nivel de autoaprovizionare cu produse agroalimentare conform normelor recomandate la următoarele produse alimentare: *culturi cerealiere și leguminoase, floarea-soarelui, fructe, ouă*, în zona roșie (insecuritate alimentară) sunt următoarele produse: *cartofi, carne, lapte*.

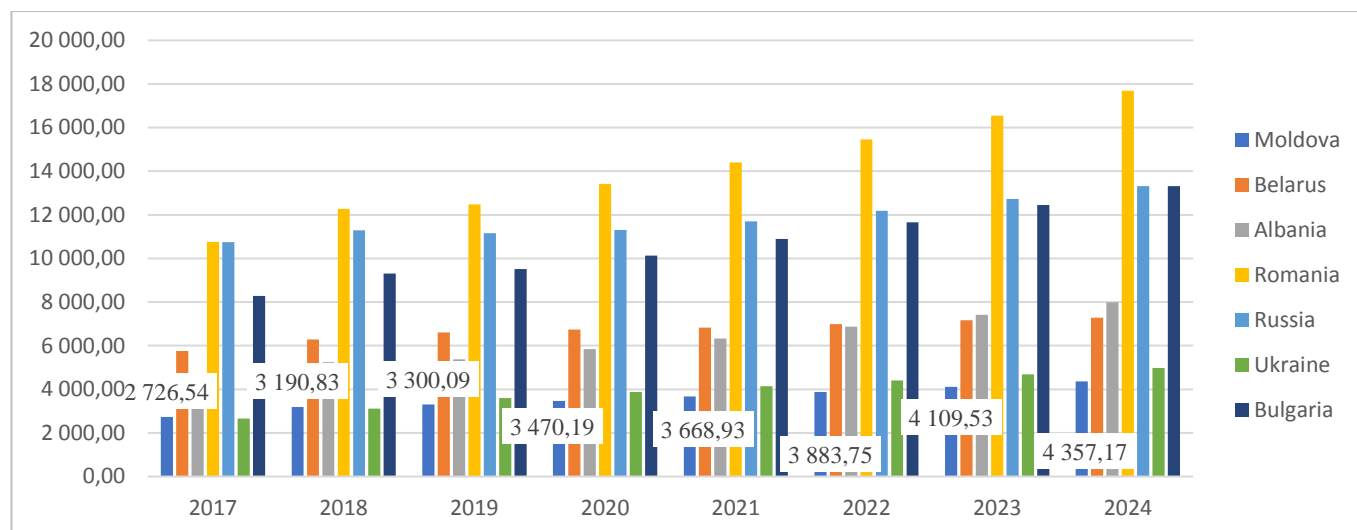
Prin urmare, ipoteza noastră precum că Republica Moldova nu are o independență alimentară (depinde de importuri) a fost demonstrată atât din analiza factologică a evoluției stării lucrurilor în sectorul agroalimentar din perioada 1980-2018, cât și prin calcularea nivelului de autoaprovizionare cu produse agroalimentare.

În **Pilonul 2 Accesul la produsele agroalimentare** au fost analizați următorii indicatori: PIB per capita;



indicatorii sărăciei; minimul de existență; ponderea coșului alimentar în cuantumul minimului de existență; venitul disponibil al populației; nivelul de autosuficiență în baza normativelor.

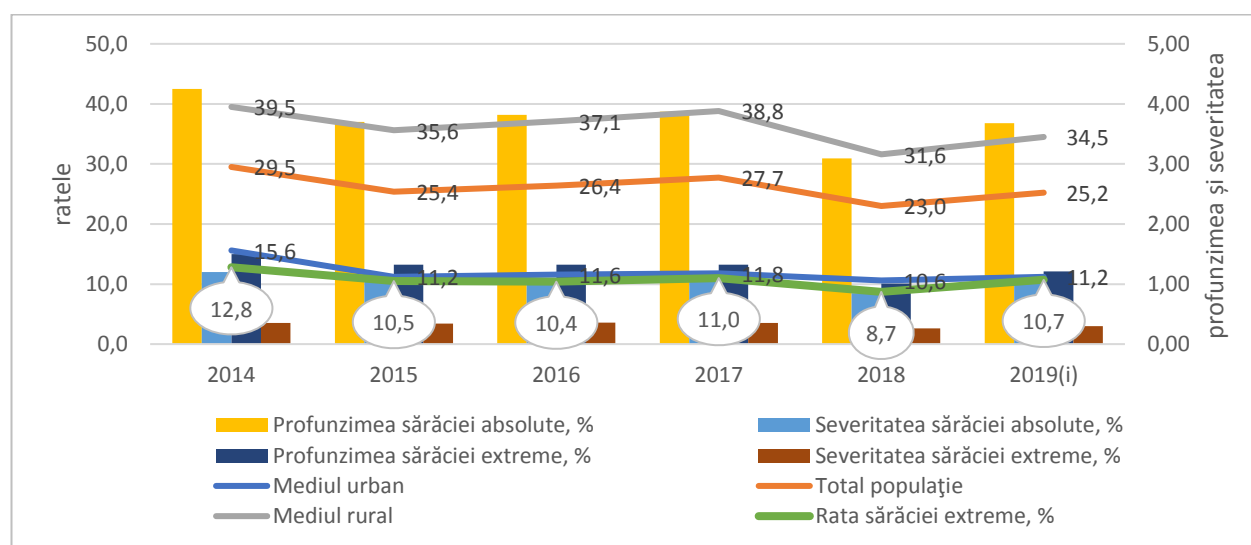
Din analiza comparativă se constată că Republica Moldova este un stat cu o economie de venituri mici, iar în comparație cu statele europene, în general, se plasează pe ultimul loc după PIB pe cap de locuitor. Astfel, conform FMI, în anul 2020, PIB-ul pe cap de locuitor în Republica Moldova a constituit 3470 USD, iar prognoza indică că acest indicator, în anul 2024, va atinge valoarea de 4357,17 USD, fiind în creștere de 25,5%, Republica Moldova va continua să rămână cel mai sărac stat european (Figura 14).



**Fig. 14. Dinamica PIB per capita, prețuri curente, RM în raport cu alte țări, USD**

Sursa: elaborat de autor în baza datelor FMI [18]

Nivelul profunzimii sărăciei este un indicator foarte semnificativ pentru studiul nostru, deoarece reprezintă deficitul mediu al consumului populației, necesar pentru ca să depășească pragul sărăciei. În anul 2019, acest indicator a constituit 3,68%, ceea ce înseamnă că în țară există un deficit al consumului egal cu circa 3,7%. Deci, pentru a depăși sărăcia este necesar ca populația să mărească consumul, în medie, cu 3,68% din valoarea pragului absolut al sărăciei, în condițiile păstrării sau reducerii nivelului actual de inegalitate (Figura 15).



**Fig. 15. Indicatorii sărăciei în Republica Moldova, anii 2014-2019**

Sursa: [1]

(i) întrerupere în serie de timp

Veniturile reprezintă principala sursă de care dispune populația pentru a-și asigura întreținerea. Contribuția activității salariale în structura veniturilor populației constituie cea mai importantă sursă financiară. Aceste venituri reprezintă 43,7% din veniturile total disponibile în anul 2018. Veniturile din activitatea salariale în anul 2018 au constituit 1041,8.

Din analiza precedentă, am constatat că pentru a asigura o alimentație sănătoasă, orice cetățean trebuie să aibă acces la procurarea alimentelor calitative din punct de vedere nutriționist. Astăzi, tot mai frecvent, guvernele discută despre noțiunea de trai decent și despre faptul că minimum de existență trebuie să fie tratat prin prisma asigurării acestui trai decent și nu prin prisma criteriului de subzistență. Tot mai multe state revizuie normele existente, de exemplu, în România, se discută că suma asigurată pentru alimentație trebuie să constituie 1405 RON (300 Euro). În Republica Moldova, de asemenea, s-au efectuat calcule similare. Conform acestor calcule, în medie, pentru o familie de 4 persoane (2 adulți și 2 copii), coșul alimentar a constituit suma de circa 10 mii lei (circa 500 Euro). Însă, minimum de existență, conform BNS, în Republica Moldova, în anul 2018, a constituit 1891 lei per total populație, prin urmare accesul economic al populației la produse alimentare este destul de limitat. Pentru a demonstra această afirmație, am calculat gradul de autosuficiență, care este un indicator ce indică direct nivelul de securitate alimentară. Acest indicator arată, de fapt, consumul produselor alimentare pe cap de locuitor într-o anumită perioadă de timp, de obicei un an de zile, în urma cărora populația își satisface necesitățile fiziologice alimentare.

În Republica Moldova, în anul 2018, nivelul de securitate alimentară în baza gradului de autosuficiență, raportat la normele minime (2400 kcal), este următorul: se atestă o securitate alimentară marginală la pâine și produsele de panificație (87,8%) și la fructe și pomezi (82,14%), dar o insecuritate alimentară – la cartofi (37,71%). Restul produselor incluse în studiul nostru sunt încadrate în normele securității alimentare (Tabelul 4).

**Tabelul 4. Gradul de autosuficiență a produselor alimentare conform normelor aprobate de Guvern, pe o persoană, în Republica Moldova, anii 2006-2018, %**

Securitate alimentară,%	>90													
Securitate alimentară marginală,%	80-89													
Insecuritate alimentară,%	1-79													
	Norme de consum de produse alimentare, kg pe cap de locuitor pe an	Perioada analizată												
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pâine și produse de panificație	<b>136.56</b>	6	86,33	81,19	82,09	80,84	80,48	80,62	80,55	79,01	80,84	83,85	86,99	87,8
Carne și preparate din carne	<b>31.08</b>	119,05	117,76	98,77	98,77	108,43	118,08	124,52	133,85	135,78	145,11	186,65	159,59	174,07
Lapte și produse din lapte, litri	<b>137.04</b>	130,61	131,64	180,4	131,64	145,72	155,79	169,07	160,46	149,52	151,12	154,12	159,44	176,44
Ulei vegetal, litri	<b>9.12</b>	134,87	122,81	142,54	137,06	135,96	141,45	139,25	135,96	133,77	130,48	141,45	137,06	130,48
Ouă, bucăți	<b>199.2</b>	90,36	89,86	72,29	83,43	84,39	182,6	91,67	89,71	86,75	87,05	91,11	96,34	100,2
Zahăr și produse de cofetărie	<b>13.2</b>	116,67	112,88	123,48	88,86	124,24	128,79	123,48	125,76	127,27	127,27	131,82	134,09	131,82
Cartofi	<b>115.08</b>	43,53	41,37	47,71	47,45	44,49	44,49	43,80	41,97	39,10	39,54	40,49	39,19	37,71
Legume și bostănoase	<b>101.76</b>	58,08	87,46	86,77	102,1	94,54	95,13	102,79	97,29	97,29	105,15	107,80	110,95	111,14
Fructe și pomezi	<b>66.96</b>	41,82	43,31	43,76	59,29	52,72	55,12	63,02	109,51	67,95	73,92	72,28	75,12	82,14

Sursa: calculele autorului de autor în baza datelor BNS [1]

\*Notă: **nuanța verde** - securitate alimentară; **nuanța galbenă** - securitate marginală; **nuanța roșie** - insecuritate alimentară

În prezenta cercetare ne-am pus scopul de a identifica securitatea alimentară prin prisma dezvoltării durabile, de aceea am calculat gradul de autosuficiență atât în baza normelor minimului de existență, cât și în baza normelor recomandate de OMS pentru o nutriție alimentară sănătoasă (Tabelul 5).

**Tabelul 5. Analiza comparativă a normelor de consum minim, în Republica Moldova, unele țări CSI și recomandările OMS**

Denumirea produsului	Federația Rusă [21]	Belarus [20]	Kazahstan [22]	Republica Moldova	Recomandările OMS [23]
Pâine și produse de panificație, kg	100,4	127,83	109	<b>136.56</b>	117
Carne și preparate din carne, kg	52,2	58,71	78,4	<b>31.08</b>	78
Lapte și produse din lapte, litri	302,8	179,6	301	<b>137.04</b>	405
Ulei vegetal, litri	8,67	7,28	12	<b>9.12</b>	9,1
Ouă, bucăți	203,67	273,75	265	<b>199.2</b>	291
Zahăr și produse de cofetărie, kg	22,27	39,05	33	<b>13.2</b>	47
Cartofi, kg	89,5	116,38	100	<b>115.08</b>	117
Legume și bostănoase, kg	108,37	123,03	149	<b>101.76</b>	139
Fructe și pomușoare	74,37	104,38	132	<b>66.96</b>	400-600 gr / 24h

Sursa: elaborat de autor în baza [20, 21, 22, 23]

Notă: Calculele pentru Federația Rusă s-au efectuat în baza mediei aritmetice a trei categorii de persoane (populația aptă de muncă, pensionari și copii)

Notă: Calculele pentru Belarus s-au efectuat în baza mediei aritmetice a familiei din 4 persoane: 2 adulți + 2 copii

Comparația dintre aceste norme, care intră în coșul minim de consum, relevă faptul că în Republica Moldova se pune accent pe anumite produse, care cu greu pot fi numite „sănătoase” conform ultimelor cercetări, precum: produsele din pâine, cartofi sunt principalele surse de obezitate, iar normele la carne, lapte, chiar la legume și fructe sunt foarte mici. Preluând normele recomandate de OMS, vom calcula gradul de autosuficiență în Republica Moldova prin prisma unei alimentații sănătoase (Tabelul 6).

**Tabelul 6. Gradul de autosuficiență a produselor alimentare conform recomandărilor OMS, pe o persoană, în Republica Moldova**

<b>Securitate alimentară, %</b>	<b>&gt;90</b>	
<b>Securitate alimentară marginală, %</b>	<b>80-89</b>	
<b>Insecuritate alimentară, %</b>	<b>1-79</b>	
Produse	<b>Normele de consum de produse alimentare, kg pe cap de locuitor pe an, OMS</b>	<b>Perioada analizată, 2018</b>
Pâine și produse de panificație	117	102.5
Carne și preparate din carne	78	69.4
Lapte și produse din lapte, litri	405	59.7
Ulei vegetal, litri	9,1	130.8
Ouă, bucăți	291	68.6
Zahăr și produse de cofetărie	47	37.0
Cartofi	117	37.1
Legume și bostănoase	139	81.4
Fructe și pomușoare	<b>180</b>	<b>30.6</b>

Sursa: calculele autorului în baza BNS [1] și OMS [23]

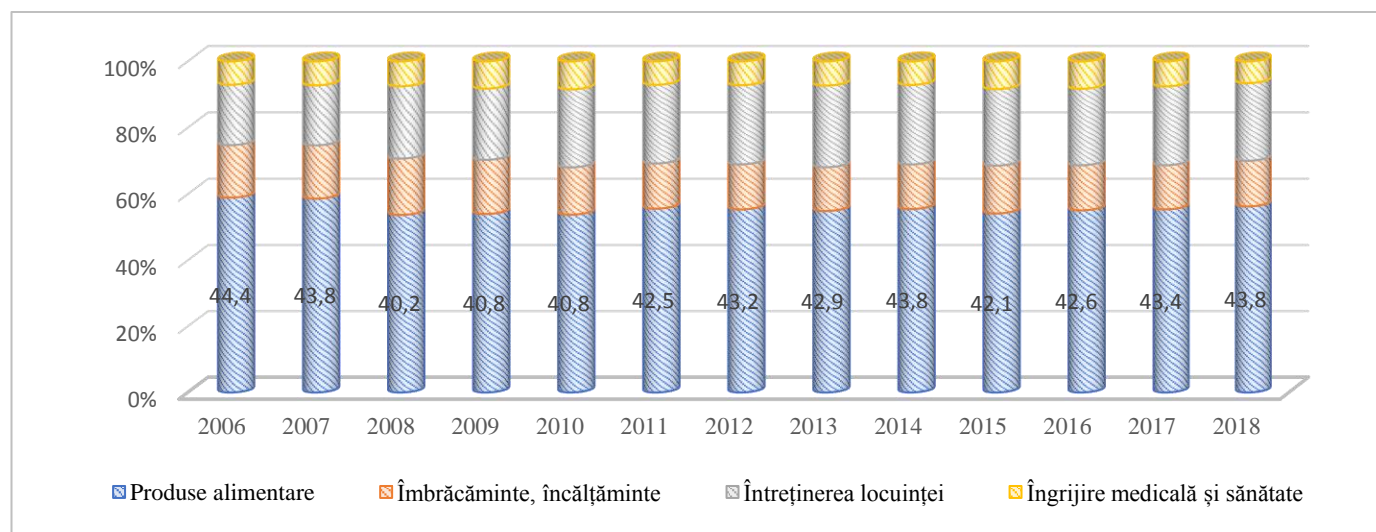
În urma calculelor am obținut că, în anul 2018, se atestă o insecuritate alimentară gravă la următoarele produse: carne și preparate din carne (69,4%), lapte și produse lactate (59,7%), ouă (68,6%), zahăr și produse de cofetărie (37%), cartofi (37%), fructe și pomușoare (30,6%). Practic, avem 2 produse ale căror consum este peste normele recomandate, acestea fiind: pâinea și uleiul vegetal.

**În Pilonul 3 Utilizarea resurselor au fost incluși indicatorii:** siguranța alimentară; cheltuielile de consum medii lunare; utilizarea apei; utilizarea fertilizanților chimici și naturali; formarea și utilizarea deșeurilor la întreprinderile din CAA.

Din analiza documentelor oficiale, rapoartelor, strategiilor, constatăm că Republica Moldova a aderat la Comisia Codex Alimentarius în anul 1998, iar Punctul național de contact al Comisiei Codex Alimentarius este Agenția Națională pentru Sănătate Publică. Totodată, constatăm că apare o discrepanță din punct de vedere al managementului, deoarece conform legislației existente, autoritatea administrativă, subordonată Guvernului, care este responsabilă de implementarea politicii publice în domeniul de reglementare și control pentru siguranța alimentelor este Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor. ANSA, de fapt, realizează controale oficiale cu scopul de a îndeplini obiectivele stipulate în Legea privind siguranța alimentelor.

Din analiza Programului Național privind Siguranța Alimentelor, am constatat că aproximativ 700 de standarde utilizate de producătorii autohtoni sunt standarde vechi de tip GOST.

Cheltuielile de consum medii lunare ale populației au constituit, în medie pe o persoană, 2407,9 lei, în anul 2018. Cheltuielile alimentare alcătuiesc cea mai mare parte din cheltuielile totale ale populației. Acestea dețin o valoare medie de 1054,8 lei și înregistrează o pondere de 43,8%, în anul 2018. Această pondere este una foarte mare în comparație cu alte țări. De exemplu, în Marea Britanie, Irlanda, Olanda, Arabia Saudită, ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare nu depășește valoarea de 10%, în România, Slovacia, Lituania etc., ponderea nu depășește 25%. În schimb, Republica Moldova este foarte aproape de așa țări, ca: Kazahstan, Filipine, Nigeria, unde ponderea respectivă este puțin peste 50% (Figura 16).



**Fig. 16. Cheltuieli de consum medii lunare pe o persoană, %, anii 2006-2018**

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

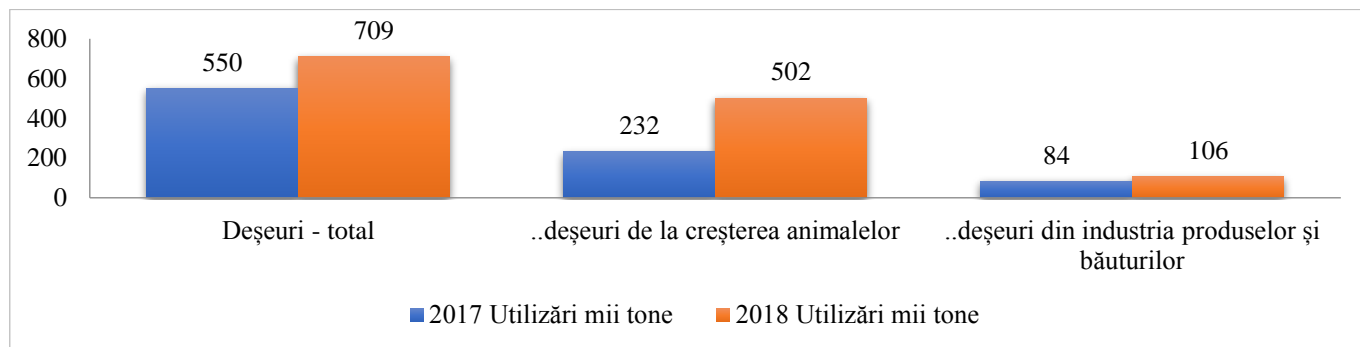
Evenimentele climatice extreme din ultima perioadă provoacă secete din ce în ce mai intensive. Însă, utilizarea apei în agricultură, în anul 2018 față de anul 2001, a crescut nesemnificativ cu 0,52 p.p., ceea ce denotă faptul că agricultura va continua să depindă de condițiile climaterice și în următorii ani. Volumul de apă regenerabilă constituie 3015 m<sup>3</sup> pe cap de locuitor. Din analiza efectuată am identificat că „stresul acvatic” în agricultură, care va fi suportat de către Republica Moldova, se situează în zona nivelului de risc peste mediu. Având o prognoză de creștere de 2,84% – pentru a. 2030 și de 3,77% – pentru a. 2040, Republica Moldova se plasează în zona nivelului de risc peste mediu, cu preponderența de creștere în zona nivelului de risc ridicat.

Pentru a asigura o dezvoltare durabilă, în prezent se pune accent pe utilizarea sau combinarea fertilizanților

chimici și cei organici, ceea ce reprezintă o provocare destul de considerabilă pentru agricultorii autohtoni. Folosirea fertilizanților chimici este strict interzisă în agricultura ecologică, ca urmare fiind afectarea părții vii a solului. În același timp, îngrășămintele trebuie administrate doar după ce se efectuează testarea solului.

Totuși, în Republica Moldova, ponderea majoră a suprafeței îngrășate îi revine fertilizanților chimici (în anul 2007 – 44,8%, în anul 2017 – 74,1%), iar ponderea suprafeței îngrășate cu fertilizanți organici a constituit 1,25 în anul 2017 (în anul 2007 era de egală cu 0,32%).

În prezent, managementul deșeurilor este un subiect intens discutat și implementat. Analiza acestui indicator a condus la următoarea constatare: în Republica Moldova se fac anumite eforturi mici de a include deșeurile agricole și alimentare în circuitul economic (Figura 17).



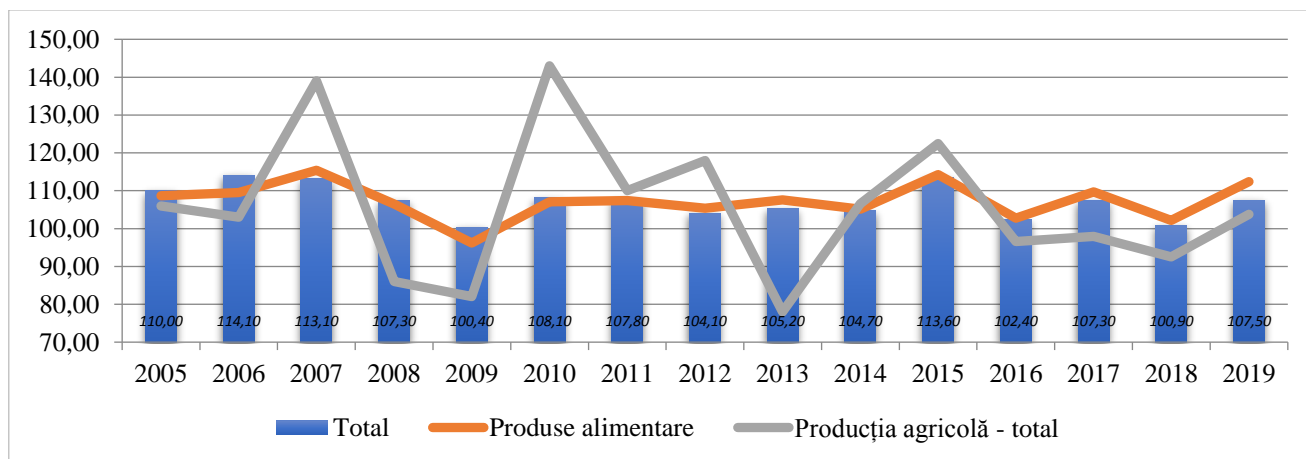
**Fig. 17. Utilizarea deșeurilor la întreprinderile din Republica Moldova**

Sursa: elaborată de autor în baza BNS [1]

\*Notă: date disponibile din anul 2017

Conform datelor, în anul 2018 s-au utilizat 709 mii tone de deșeuri, de 1,3 ori mai mult decât în anul 2017. Ponderea deșeurilor de la creșterea animalelor a constituit 70,80% și au înregistrat o creștere de 2,16 ori față de anul 2017. Deșeurile utilizate din industria produselor și băuturilor dețin o cotă de 14,95% și au înregistrat o creștere de 1,26 ori față de anul 2017.

**În Pilonul 4 Stabilitatea alimentară** am inclus: nivelul prețurilor la produsele agroalimentare, cursul de schimb mediu anual; tipologia și frecvența schimbărilor climatice; degradarea terenurilor arabile; riscurile aferente securității alimentare (Figura 18).



**Fig. 18. Indicii prețurilor de consum în Republica Moldova, anii 2005-2019, % față de anul precedent**

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

Așadar, atestăm că în anul 2019 a fost înregistrată majorare a prețurilor de consum la toate produsele alimentare, excepție fiind uleiul vegetal. Cele mai mari majorări de preț au fost înregistrate la așa produse importante pentru securitatea alimentară, cum sunt: cartofii (cu 54%), fructele (cu 52%), legumele (20%) și ouăle (37%). La produsele de morărit și panificație, la carne și lapte, inclusiv produsele preparate din acestea se constată o majorare a prețurilor sub și în limita apropiată indicelui prețurilor de consum total – egal cu 7,5%. În același timp, analiza prețurilor medii la producție (la producător) reflectă un tablou contrar. Astfel, în anul 2019, au avut loc scăderi de prețuri la culturile cerealiere și leguminoase cu 1,5%, ouă – cu 4,5%, a avut loc o majorare a prețurilor nesemnificativă la floarea-soarelui – cu 1,3%, la lapte – cu circa 3,7%.

Pe lângă riscurile sociale și economice ce afectează nivelul asigurării securității alimentare, am constatat că în Republica Moldova persistă și riscul calamităților naturale: cutremure din țara vecină România; inundații: Republica Moldova este catalogată în grupul de țări cu un nivel de risc mare, egal cu 5,9 puncte; dezastrelor naturale: Republica Moldova se situează pe poziția medie, nivelul de risc fiind egal cu 3,9 puncte; seceta: Republica Moldova atinge un nivel extrem de mare al riscului, punctaj egal cu 6,1 (Tabelul 7).

**Tabelul 7. Scara nivelurilor de risc al calamităților naturale**

Țara	Cutremure	Inundații	Secete	Dezastre naturale
<b>Caucazul</b>				
Azerbaidjan	8,2	4,9	5,3	4,5
Armenia	8,0	4,7	5,7	4,4
Georgia	7,8	5,7	5,4	4,5
<b>Asia Centrală</b>				
Kazahstan	7,5	5,8	5,0	4,3
Kârgâzstan	9,7	5,6	7,2	5,9
Tadjikistan	9,7	5,6	7,7	6,1
Turkmenistan	8,5	5,3	5,0	4,6
Uzbekistan	9,9	6,3	6,7	6,1
<b>Țările CSI europene</b>				
Belarus	0,1	6,1	3,2	2,3
<b>Republica Moldova</b>	<b>5,1</b>	<b>5,9</b>	<b>6,1</b>	<b>3,9</b>
Federația Rusă	7,1	8,4	5,5	6,3
Ucraina	2,7	7,1	3,5	3,2
<b>Europa de Sud-Est</b>				
Bosnia și Herțegovina	6,3	7,3	3,5	4,2
Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei	6,6	4,4	4,5	3,6
Serbia	6,6	8,6	2,7	4,6
Turcia	9,3	6,1	3,8	6,0
Munte negru	4,2	4,9	2,1	4,0

Sursa: [17, p.55]

De asemenea, au fost analizate și riscurile cauzate de COVID -19, consecințele pandemiei se prognozează să fie foarte severe atât la nivel mondial, cât și cel național, printre care menționăm: contracția economiei, creșterea datoriei publice și deficitului bugetar, posibile sistări de importuri la produsele alimentare, ceea ce va duce la consecințe negative pentru securitatea alimentară.



În urma realizării acestui obiectiv, am obținut următoarele elemente de noutate științifică: evaluarea securității alimentare naționale în baza pilonilor: disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate; estimarea nivelului de autoaprovizionare cu produse agroalimentare a Republicii Moldova în baza unei noi formule de calcul preluate din experiența internațională, estimarea gradului de autosuficiență a produselor alimentare în baza instrumentarului identificat.

**Capitolul 4 „Redimensionarea managementului asigurării securității alimentare naționale în contextul dezvoltării durabile”.** În acest capitol ne-am propus să redimensionăm managementul asigurării securității alimentare naționale prin utilizarea unor instrumente inovatoare, cum ar fi cartografierea securității alimentare și calcularea indicelui integral al securității alimentare.

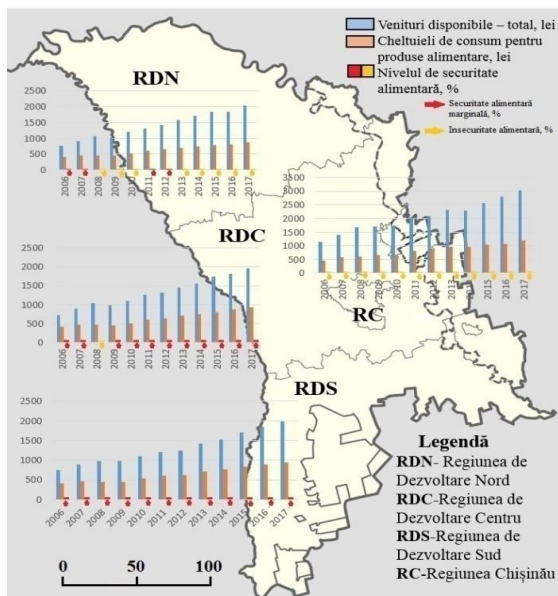
Deși Republica Moldova are o suprafață relativ mică, totuși, este importantă cunoașterea specificului fiecărei regiuni. Cu ajutorul acestui instrument managerial am efectuat o analiză mai detaliată a securității alimentare pe regiuni, ceea ce a permis vizualizarea tabloului real al securității alimentare. Cartografierea s-a făcut conform datelor statistice pentru anul 2018, iar analiza comparativă a fost efectuată luând ca bază anul 2013. Ca exemplu prezentăm cartografierea pentru așa indicatori precum determinarea insecurității alimentare, consumul produselor alimentare pe regiuni statistice, consumul produselor alimentare pe calorii și factori nutritivi medii zilnice pe o persoană pe regiuni statistice.

Unele localități din diferite zone regionale ale Republicii Moldova, din cauza poziționării geografice și a limitărilor privind activitățile de ocupare a forței de muncă, prezintă tendințele negative ale nivelului sărăciei.

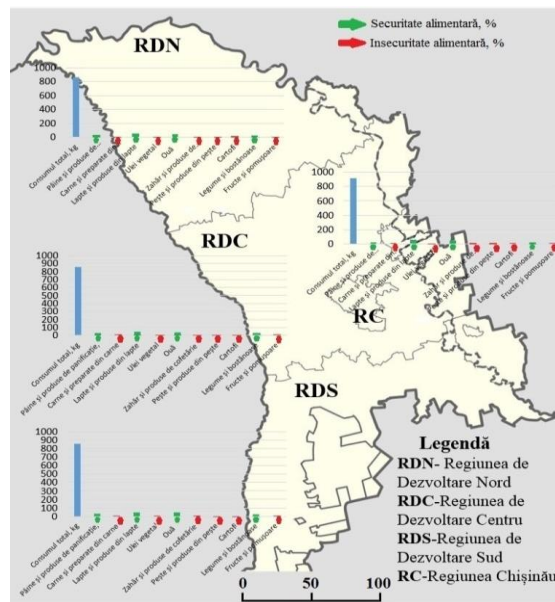
Conform analizei efectuate, conchidem că cea mai mare parte de cheltuieli din totalul veniturilor obținute de către populația Republicii Moldova este destinată pentru consumul produselor alimentare.

În ceea ce privește raportul dintre cheltuielile de consum privind securitatea alimentară avem corelația: cu cât ponderea cheltuielilor de consum pentru produsele alimentare cu un grad de saturație mare cu un nivel de micronutrienți minim este mai mare, cu atât crește și nivelul de insecuritate alimentară (Figura 19).

În ultima perioadă, există o tendință pozitivă a principalilor indicatori de dezvoltare socială, precum nivelul sărăciei, inegalitatea socială, mai ales prin coeficientul 90/10, se înregistrează creșterea nivelului venitului disponibil al populației în Republica Moldova. Evidențiind aceste momente, am putea afirma că teoretic va crește și nivelul accesului la produsele alimentare a populației. Însă, cea mai mare influență asupra accesului la produsele alimentare o are creșterea prețurilor la produsele alimentare, pe când veniturile disponibile ale populației nu atestă schimbări majore. Analizând consumul produselor alimentare pe regiuni constatăm că nu există diferențieri mari (Figura 20).

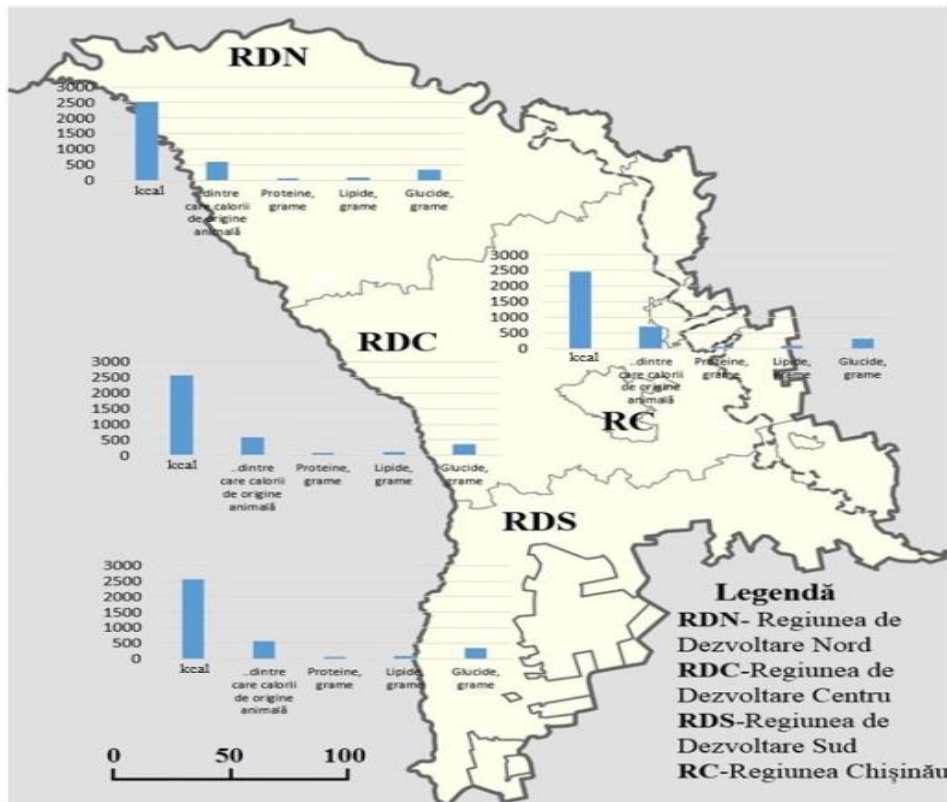


**Fig. 19. Determinarea insecurității alimentare, lunar, per persoană, pe regiuni statistice, în dependență de raportul venit-cheltuieli de consum pentru produsele alimentare**  
 Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]



**Fig. 20. Consumul produselor alimentare pe regiuni statistice, anul 2018**  
 Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

În baza datelor prezentate de către Biroul Național de Statistică și a estimărilor efectuate privind consumul de calorii și a factorilor nutritivi (Figura 21), atestăm că consumul de calorii și a factorilor nutritivi variază de la o regiune la alta cu diferențe considerabile. În anul 2018, cel mai mare nivel de calorii consumate zilnic se constată în regiunea Centru a țării, fiind egal cu 2543,4 kcal/zi pe o persoană, iar în anul 2013 acest nivel a constituit 2346,8 kcal/zi pe o persoană, fiind în creștere de 196,6 kcal/zi.



**Fig. 22. Consumul produselor alimentare pe calorii și factori nutritivi medii zilnice pe o persoană pe regiuni statistice, anul 2018, kcal/zi**

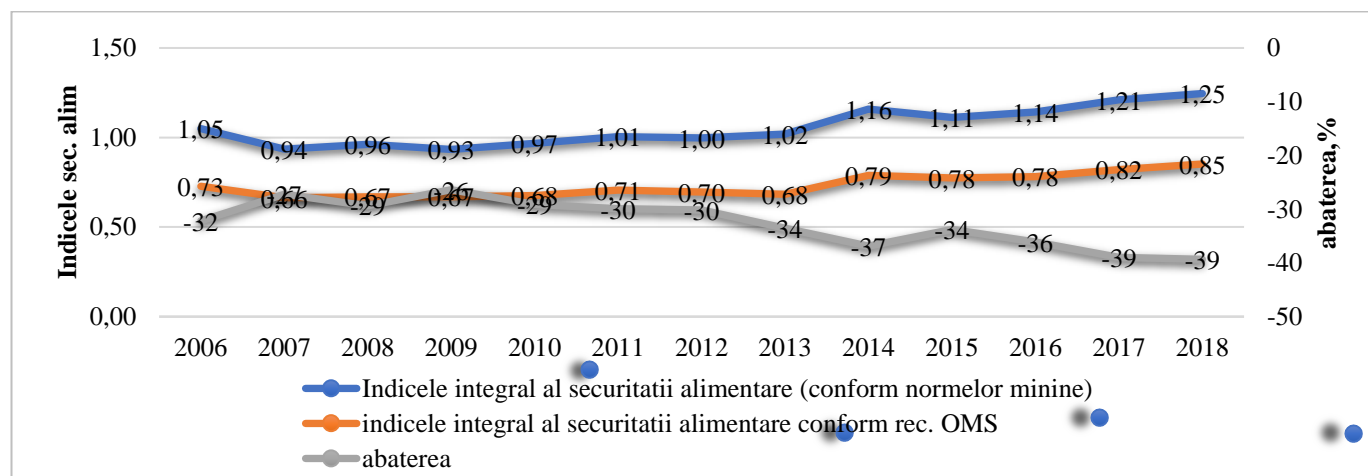
Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]



În regiunea Nord, se înregistrează o creștere a consumului de calorii din produsele alimentare. Astfel, dacă în anul 2013 consumul de calorii era de 2344,5 kcal/zi pe o persoană, atunci în anul 2018, nivelul a atins 2533,8 kcal/zi pe o persoană, estimând o diferență de 189,3 kcal/zi pe o persoană.

În regiunea Sud, în anul 2018, consumul de calorii din produsele alimentare a crescut cu 162,9 kcal/zi pe o persoană față de anul 2013.

Indicele integral al securității alimentare a Republicii Moldova a fost calculat prin prisma normelor minime aprobate de Guvern și prin prisma normelor medicinale recomandate de OMS. Astfel acest indice reflectă consumul alimentar, producția autohtonă, valorile nutritive consumate de populație în raport cu normele minime și normele recomandate ale produselor alimentare (Figura 23).



**Fig. 23. Evoluția indicelui integral al securității alimentare a Republicii Moldova, %**

Sursa: elaborată de autor în baza calculului propriu

Indicele integral al securității Republicii Moldova oscilează între valorile 0,94 și 1,25 conform normelor minime de consum, iar indicatorul integral al securității alimentare, calculat în baza recomandărilor OMS, este cu mult mai mic și variază între 0,75, anul 2006, și 0,85, anul 2018. Calcularea Indicelui integral al securității alimentare a permis să confirmăm partea a 2 a ipotezei de cercetare, anume: populația nu se alimentează suficient de bine pentru a duce un mod de viață sănătos: indicele calculat în baza recomandărilor OMS este mai mic cu circa 39% decât indicele în raport cu normele minime pentru anul 2018.

Pentru a fortifica demonstrarea ipotezei de cercetare, am calculat impactul principalilor factori macroeconomici, identificați anterior în capitolul precedent, asupra securității alimentare, exprimat prin indicele integral al securității alimentare. În baza calculului, am dedus că securitatea alimentară este influențată destul de puternic de următorii factori: importul produselor agroalimentare, producția globală agricolă, exportul produselor agroalimentare și cheltuielile populației.

De asemenea, în capitolul patru am intenționat să răspundem la întrebările: Există politici naționale care țin direct sau tangențial securitatea alimentară? În aceste documente oficiale sunt stipulați expres actorii principali, responsabili de realizarea managementului securității alimentare în vederea asigurării acesteia? Așadar, au fost supuse expertizei actele normative, pe care le-am catalogat drept politici menite pentru sporirea nivelului de trai și a bunăstării sociale a populației, doi factori importanți ai securității alimentare, precum:

*Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”* [9], la baza căreia stă Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, *Strategia Națională de Dezvoltare Regională, 2016-2020*, care ia în considerare trei elemente principale ale dezvoltării regiunilor: competitivitatea, coeziunea și buna guvernare, *Strategia de Mediu, 2014-2023* [11], care trebuie să asigure managementul protecției mediului, *Hotărârea Guvernului cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante* [4], prin care statul, în calitate de arbitru major, pentru a asigura protecția socială, trebuie să intervină cu o listă de produse social importante, de exemplu: pâinea de pâine la 600 grame (1905), laptele de consum de vaci cu un conținut de grăsimi de până la 2,5%, chefirul cu un conținut de grăsimi de până la 1,0%, untul din lapte de vaci cu un conținut de grăsimi de până la 79,0%, uleiul de floarea-soarelui, *făina, crupele etc.*, *Regulamentul cu privire la modul de calculare a mării minime de existență* [8], care prevede descrierea modalității de calculare a mării minime de existență.

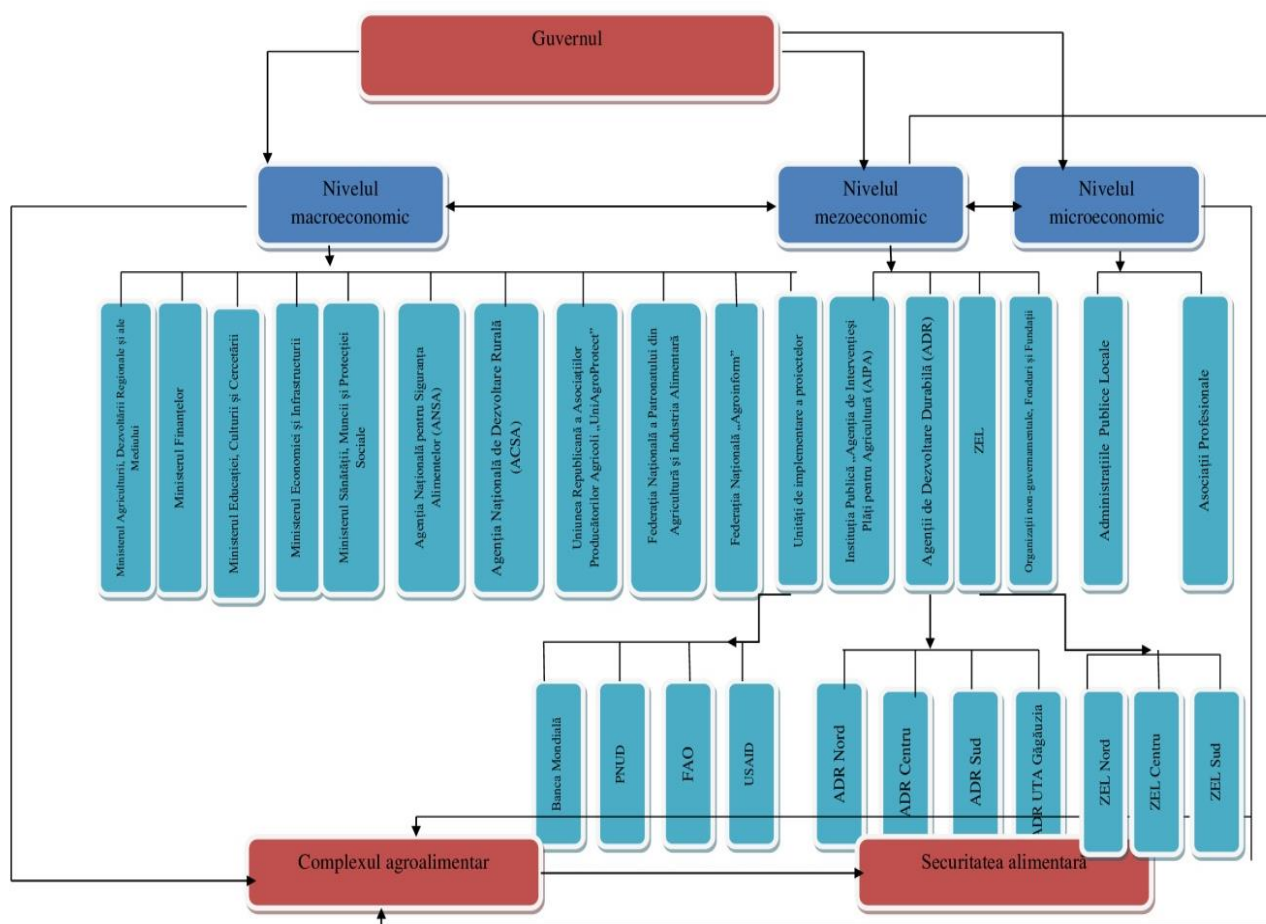
Totodată, au fost analizate **politicile privind fortificarea și dezvoltarea agriculturii și CAA: Strategia Națională Actualizată de Dezvoltare Agricolă și Rurală, 2014-2020** [10], ce conține trei obiective generale care direct influențează securitatea alimentară: creșterea competitivității sectorului agroalimentar prin restructurarea și modernizarea pieței, asigurarea gestionării durabile a resurselor în agricultură, îmbunătățirea nivelului de trai în mediul rural, *Concepția Dezvoltării Clusteriale a Sectorului Industrial al Republicii Moldova* [2], deoarece considerăm că formarea clusterelor va duce la dezvoltarea unui mecanism modern de asociere a agenților economici, care inevitabil va majora competitivitatea ramurilor industriale ale economiei țării, *Legea cu privire la principiile subvenționării în agricultură și dezvoltare rurală* [7], care stabilește principiile generale ale politicilor statului privind încurajarea și stimularea activităților agricole și dezvoltării rurale, direcțiile de utilizare a mijloacelor financiare destinate dezvoltării sectorului agroindustrial, *Regulamentul privind modul de repartizare a mijloacelor Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural* [5], care stabilește măsurile de sprijin și condițiile de acordare a sprijinului financiar alocat.

În categoria Politici de protecție a sănătății (nutriționiste) am analizat *Politica Națională de Sănătate* [6], ce include 3 obiective relevante subiectului nostru: asigurarea securității economice și sociale a populației; crearea unui mediu ambiant sănătos și sigur; alimentarea rațională și activitatea fizică sporită.

De asemenea, am analizat *Programul național în domeniul alimentației și nutriției pentru anii 2014-2020* [3]. Printre acțiunile stipulate menționăm: revizuirea practicilor și a legislației privind subvenționarea în agricultură în vederea creșterii subvențiilor pentru fructe și legume și excluderii subvențiilor pentru produsele alimentare nesănătoase, elaborarea și modificarea continuă a unor acte legislative privind implementarea stimulentele de creștere a producerii și plasării pe piață a fructelor și legumelor și asigurarea accesibilității pentru grupurile vulnerabile ale populației, implementarea programului de asigurare gratuită cu fructe și legume a copiilor din instituțiile de învățământ. Toate aceste acțiuni au fost raportate drept executate.

*Strategia în domeniul siguranței alimentelor pentru anii 2018-2022* [12] a condus la: consolidarea cadrului legislativ și normativ și a standardelor privind calitatea și inofensivitatea produselor, consolidarea managementului în domeniul controlului produselor alimentare, consolidarea managementului controlului produselor alimentare, însă în această strategie lipsește abordarea securității alimentare.

În rezultatul investigațiilor, am conchis că, în prezent, în Republicii Moldova se desfășoară strategii și politici, care, tangențial, fac referință la securitatea alimentară prin prisma dezvoltării durabile: acestea pot fi delimitate în 3 categorii: politici naționale ce țintesc nivelul de trai și bunăstarea populației, politici ce țin de fortificarea și dezvoltarea agriculturii și complexului agroalimentar și politici de protecție a sănătății (nutriționiste). Actualmente nu există un document oficial, care ar stipula direct securitatea alimentară, în schimb există un cadru normativ de dezvoltare a țării în baza ODD. Totuși, în Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030” [9], HG nr. 730 din 2014 cu privire la aprobarea Programului național în domeniul alimentației și nutriției pentru anii 2014-2020 [3] și planurilor de acțiuni privind implementarea acestuia, este stipulată securitatea alimentară, care este conectată direct la sănătatea umană. Prin urmare, autorul a dedus arhitectura managementului securității alimentare a Republicii Moldova (Figura 24).



**Fig. 24. Arhitectura managementului securității alimentare a Republicii Moldova în viziunea autorului**

Sursa: elaborată de autor

Astfel, potrivit analizei cadrului legislativ și normativ, concluzionăm că în Republica Moldova nu există o strategie, care țintește direct securitatea alimentară, dar constatăm că în legislația națională sunt prezente ODD și principiile de dezvoltare durabilă, asigurarea siguranței alimentare, programe privind alimentația și nutriția, care țintesc sănătatea umană. De asemenea, în Republica Moldova s-au perindat un șir de strategii care au fost destinate sporirii potențialului complexului agroalimentar, lupta cu sărăcia, atracția investițiilor străine, dezvoltarea satului moldovenesc etc.

O altă concluzie, dedusă din analiza cadrului normativ, este faptul că, în prezent, nu există o viziune clară cine trebuie să gestioneze securitatea alimentară, practic, acest aspect nu este stipulat nici într-un document, cu excepția Politicii Naționale de Sănătate. Tot în Programul național menționat este prevăzută componenta Consiliului consultativ pentru coordonarea activității acestuia. Însă, chiar din denumirea consiliului este clar că misiunea acestuia este de a eficientiza comunicarea intersectorială în scopul coordonării Programului național. Acesta este constituit, preponderent, din top managementul ai autorităților centrale din domeniu, de aceea ar fi o greșeală dacă, în baza acestui consiliu, vom afirma că există un management în domeniul securității alimentare.

Analiza SWOT a permis să identificăm următoarele riscuri aferente securității alimentare: lipsa cadrului normativ aferent securității alimentare, lipsa cadrului instituțional care ar identifica managementul strategic al securității alimentare, nivelul scăzut al potențialului de dezvoltare al complexului agroalimentar, ceea ce duce spre dependența de importuri și un grad mic de autoaprovizionare cu produse agroalimentare, accesul limitat la produsele alimentare pentru unele grupuri de populație, fluctuația prețurilor la produsele agroalimentare, indicele integral al securității alimentare cu mult mai mic decât normele recomandate de OMS etc. (Tabelul 8).

**Tabelul 8. Analiza SWOT a managementului securității alimentare a Republicii Moldova**

<i><b>Puncte forte</b></i>	<i><b>Puncte slabe</b></i>
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Existența terenurilor arabile.</li> <li>➤ Condiții pentru creșterea produselor agricole.</li> <li>➤ Potențialul agricol existent și care se relansează de la an la an.</li> <li>➤ Nivelul de cunoștințe al populației din mediul rural în domeniul agrar.</li> <li>➤ Activități tradiționale: tradiții, istorie.</li> <li>➤ Existența programelor și proiectelor guvernamentale de sprijin întreprinderilor din complexul agroalimentar.</li> <li>➤ strategii naționale privind dezvoltarea țării în baza ODD, programe naționale privind sănătatea umană, cadrul legislativ și instituțional privind siguranța alimentelor și strategii privind dezvoltarea agriculturii și protecția mediului.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Lipsa cadrului normativ aferent securității alimentare.</li> <li>➤ Lipsa cadrului instituțional formal care ar asigura managementul securității alimentare.</li> <li>➤ Efectuarea unui singur Recensământ agricol, în anul 2011.</li> <li>➤ Instabilitatea nivelului de producere a producției agricole care este dependentă în mare măsură de condițiile climaterice.</li> <li>➤ Degradarea terenurilor arabile care sunt cauzate de prevederile de natură antropogenă sau naturale.</li> <li>➤ Îmbătrânirea populației ocupate în agricultură și migrația tineretului fie din sate în orașe fie plecarea din țară.</li> <li>➤ Dezvoltarea inadecvată a mecanismului de stimulare a pieței și a infrastructurii ei, mai ales în mediul rural al țării;</li> <li>➤ Contrastul mare dintre nivelul prețurilor direct de la producătorul agricol și prețurile de consum.</li> <li>➤ Dezechilibrul dintre venitul disponibil al populației și indicele prețurilor de consum.</li> <li>➤ Deficiențe mari în nivelul de trai și al calității de nutriție a populației.</li> <li>➤ Insuficiența de investiții în dezvoltarea complexului agroalimentar și mai ales ce ține de procesul de producție, depozitare și realizare a produselor alimentare, inclusiv și producerea produselor alimentare ecologic pure.</li> <li>➤ Exigențe privind calitatea produselor alimentare, și anume corespunderea lor cu Standardele Internaționale de Calitate, precum: ISO și HACCP (existența GOSTurilor).</li> <li>➤ Gradul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare redus, care indică o insecuritate majoră la produsele strategice.</li> <li>➤ Gradul mic de autosuficiență.</li> </ul>

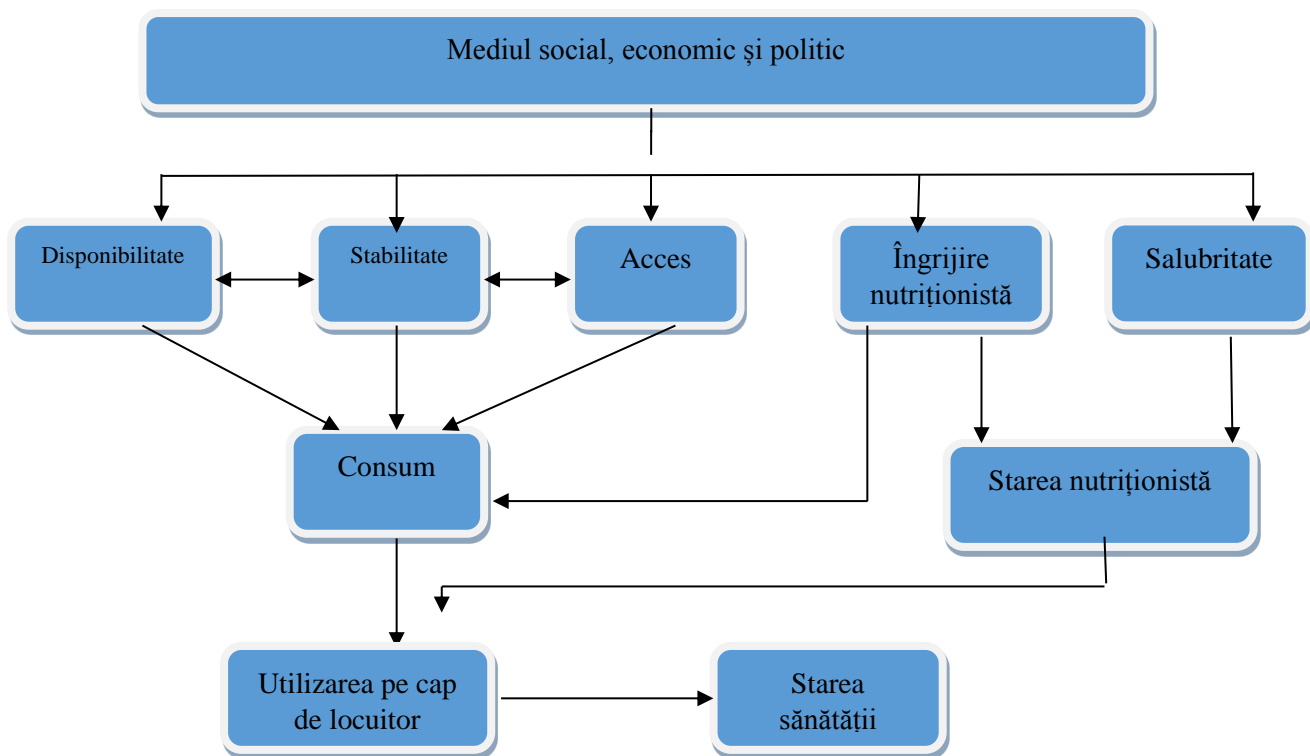
<i>Oportunități</i>	<i>Amenințări</i>
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Îmbunătățirea infrastructurii rurale prin dezvoltarea drumurilor și structurilor sociale.</li> <li>➤ Dezvoltarea și implementarea pe scară largă a biogenizării în agricultură și în industria alimentară.</li> <li>➤ Obținerea în rezultatul exploatării terenurilor agricole nu numai a produselor alimentare și furajelor pentru animale, dar și biocombustibilului.</li> <li>➤ Disponibilitatea terenurilor neutilizate pentru producția agricolă.</li> <li>➤ Schimbarea priorităților consumatorilor prin acordarea primordialității produselor alimentare autohtone.</li> <li>➤ Dezvoltarea sistemului de logistică.</li> <li>➤ Dezvoltarea brandului de producere a produselor agroalimentare pentru o anumită regiune.</li> <li>➤ Intensificarea productivității muncii prin intermediul tehnicii inovaționale.</li> <li>➤ Dezvoltarea sistemului de logistică (online, târguri, expoziții).</li> <li>➤ Comerțul exterior cu produse alimentare.</li> <li>➤ Reducerea taxelor și impozitelor pentru produsele agricole „bio”.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Nivelul scăzut al competitivității interne a produselor alimentare autohtone atât pe piața internă, cât și pe piața externă.</li> <li>➤ Schimbarea preferințelor consumatorilor în structura nutriționistă ca consecință a reducerii nivelului veniturilor disponibile sau a majorării prețurilor la produsele alimentare și a serviciilor.</li> <li>➤ Accesul limitat la produsele alimentare pentru unele grupuri de populație, ca consecință a dezastrelor naturale sau nivelul minim de venituri disponibile.</li> <li>➤ Nivelul scăzut al potențialului de dezvoltare tehnologică în complexul agroalimentar.</li> <li>➤ Uzura morală a capitalului fix în complexul agroalimentar și de prelucrare a resurselor naturale.</li> <li>➤ Emigrarea intensivă și masivă a populației.</li> <li>➤ Dezvoltarea ineficientă a mediului rural.</li> <li>➤ Reducerea investițiilor și nivelului inovațional în activitatea complexului agroalimentar.</li> <li>➤ Creșterea nivelului de datorii a subiecților din complexul agroalimentar.</li> <li>➤ Reducerea potențialului de producție și de export al complexului agroalimentar și maximizarea dependenței față de import a produselor alimentare.</li> <li>➤ Situația pandemică Covid-19 și consecințele acesteia.</li> <li>➤ Deverii nefavorabile în circumstanțele de dezvoltare a pieței mondiale de produse alimentare, și anume, majorarea prețurilor și deficitul de ofertă la produsele alimentare.</li> <li>➤ Nivelul ridicat al importului la produsele alimentare.</li> <li>➤ Alte impedimente cauzate de forța majoră legate de importuri etc.</li> </ul>

Sursa: elaborat de autor

Potrivit cercetărilor efectuate, ne-am convins că, în marea majoritate a cazurilor, securitatea alimentară este percepută și tratată ca parte integră a securității naționale cu o valoare prioritară, prin intermediul căreia statul trebuie să creeze condiții și să facă eforturi pentru a asigura accesul populației la produsele alimentare sănătoase calitative, indiferent de riscurile și vulnerabilitățile interne sau externe.

Sintetizând rezultatele efectuate privind cadrul conceptual al asigurării securității alimentare și lecțiile învățate din experiența internațională, considerăm că țara are nevoie de o configurare a managementului asigurării securității alimentare.

În urma diagnosticării situației prezente în Republica Moldova și a identificării riscurilor și a vulnerabilităților aferente securității alimentare, am propus o viziune proprie a concepției managementului asigurării securității alimentare. Această concepție este bazată pe circuitul asigurării securității alimentare (Figura 25).



**Fig. 25. Circuitul asigurării securității alimentare a Republicii Moldova**

Sursa: elaborată de autor

Viziunea proprie asupra concepției managementului asigurării securității alimentare vizează, în primul rând, tratarea acestui subiect în sensul larg al definiției securității alimentare. În acest sens, se are în vedere că statul trebuie să elaboreze nu politici dispersate sectoriale, dar să creeze un mecanism clar de gestiune, care ar duce la asigurarea condițiilor, în care populația țării să aibă acces fizic și economic la produsele alimentare și care ar elimina consecințele negative ale unei alimentații nesănătoase, totodată, statul ar avea măsuri clare de asigurare a securității alimentare în caz de șocuri macroeconomice, fie externe sau interne.

În acest capitol, am înaintat cu un șir de acțiuni de care, în viziunea noastră, trebuie să țină cont autoritățile naționale, în cazul în care vor elabora o strategie a securității alimentare. Aceste recomandări sunt deduse din analiza efectuată în capitolele precedente și pun în conexiune directă securitatea economică cu dezvoltarea durabilă. Astfel, la elaborarea strategiei securității alimentare, statul trebuie să creeze un mix de politici, care ar conecta toți pilonii securității alimentare.

Așadar, în capitolul 4 am obținut următoarele rezultate științifice: elaborarea atlasului securității alimentare naționale; calcularea indicelui integral al securității alimentare a Republicii Moldova în baza normelor minime de consum și în baza normelor recomandate de OMS pentru un trai decent și estimarea impactului factorilor macroeconomici asupra securității alimentare; identificarea arhitecturii managementului securității alimentare a Republicii Moldova; elaborarea unei viziuni proprii privind managementul asigurării securității alimentare a Republicii Moldova în baza circuitului asigurării securității alimentare, elaborat prin prisma dezvoltării durabile.

## CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Potrivit obiectivelor stabilite, relatăm că a fost soluționată problema științifică aplicativă, care a constat în perfecționarea managementului asigurării securității alimentare în contextul dezvoltării durabile a Republicii Moldova. Cercetarea efectuată a fost axată pe fundamentarea reperelor teoretice și metodologice ale managementului asigurării securității alimentare în scopul dezvoltării unei baze științifice moderne, care va permite soluționarea problemelor privind securitatea alimentară națională.

*Drept rezultat al cercetării, autorul tezei a formulat următoarele concluzii:*

1. În urma investigațiilor teoretice privind trilogia *dezvoltare durabilă-securitate economică-securitate alimentară*, autorul a dezvoltat conceptul modern de securitate alimentară în contextul dezvoltării durabile prin elaborarea propriilor clasificări, definiții și criterii. Astfel, în opinia autorului, *dezvoltarea durabilă* este acel proces, care asigură sustenabilitatea economiei naționale, garantând existența unui echilibru dintre următoarele categorii: satisfacerea nevoilor societății, îmbunătățirea nivelului de trai și prevenirea degradării mediului și protejarea ecosistemului. *Securitatea economică* este totalitatea principalelor componente ale activității economico-sociale a unui stat, menite să asigure garanția securității la nivel individual, dar și la nivel de țară, pentru asigurarea intereselor naționale atât din punct de vedere politic, economic cât și social, pe plan intern și extern.

2. Conceptul *securitate economică* a fost analizat prin prisma problemelor interne și a riscurilor externe, care a rezultat cu iterația că unul dintre cele mai indispensabile elemente ale securității economice este securitatea alimentară. Astfel, *securitatea alimentară* a fost definită drept acea situație în care statul dispune de resurse alimentare proprii suficiente, care pot satisface cerințele alimentare ale populației, în caz de necesitate. În contextul dezvoltării durabile, *securitatea alimentară a unui stat* reprezintă starea economiei naționale care poate asigura cu orice tip de resurse și a satisface cerințele consumatorilor cu produse alimentare calitative și accesibile, care ar permite populației să ducă un mod sănătos de viață. *Managementul asigurării securității alimentare*, în viziunea modernă a conceptului, reprezintă totalitatea activităților de organizare, de coordonare, control și de gestiune prezente într-un stat, care, prin intermediul instrumentelor specifice, vor duce la asigurarea securității alimentare (cap.1, p.1.1, 1.2).

3. Pentru a realiza obiectivul *determinarea concordanței dintre criteriile, factorii și principiile managementului asigurării securității alimentare și dezvoltarea durabilă*, am stipulat modelul sistematizării proceselor ce determină securitatea alimentară și am identificat principalii factori de influență asupra securității alimentare. Realizarea acestui obiectiv a condus la completarea investigațiilor teoretice privind conceptul modern al managementului asigurării securității alimentare, conectat la obiectivele dezvoltării durabile (p.1.3).

4. Pentru a realiza o cercetare corectă, am sintetizat principalele riscuri aferente securității alimentare, precum și consecințele acestora asupra securității alimentare. Printre cele mai iminente riscuri cu care se confruntă omenirea stipulăm următoarele: creșterea populației mondiale, creșterea cererii la produsele alimentare, creșterea consumului de producție alimentară, creșterea prețurilor la produsele alimentare și eroziunea solului. Aceste riscuri au impact direct asupra securității alimentare care se manifestă prin: insecuritate alimentară, prevalența malnutriției, prevalența obezității, deficitul de micronutrienți etc. (cap.2, p. 2.1).

5. În scopul preluării bunelor practice, în lucrare a fost efectuată analiza experienței internaționale privind arhitectura managementului asigurării securității alimentare, care a permis determinarea instituțiilor care joacă un rol important în managementul asigurării securității alimentare. De asemenea, a fost realizată sinteza cadrului legislativ internațional privind asigurarea securității alimentare.

6. Acest studiu a permis să concluzionăm că, în prezent, securitatea alimentară este un subiect discutat și se află



pe agenda multor țări dezvoltate, organisme internaționale, iar în diferite țări există un șir de actori, care participă la elaborarea și implementarea legislației și politicii privind securitatea alimentară. Un moment important trasat în acest studiu este prezența unor comitete, care au o poziție independentă și sunt punctul de legătură între ministere, departamente sau Guvern. Politicile asigurării securității alimentare, actualmente, se bazează pe schimbările ce țin de dezvoltarea durabilă. Promovând politica securității alimentare, comunitatea europeană tinde să dezvolte și mai intens țările cu un nivel înalt de dezvoltare a agriculturii cu scopul de a fortifica exportul produselor alimentare în țările cu un nivel scăzut de securitate alimentară. Însă, principala concluzie din analiza efectuată este următoarea: politica privind securitatea alimentară pentru o anumită țară nu presupune că va aduce la aceleași rezultate eficiente în alte țări, de aceea este important pentru Republica Moldova, înainte de a prelua anumite modele de politici, să fie efectuată o cercetare privind situația națională în domeniul respectiv (cap. 2, p.2.2).

Pentru a efectua o diagnosticare eficientă a situației reale, important pentru această cercetare a fost identificarea instrumentarului ce va sta la baza evaluării securității alimentare, de aceea am sistematizat literatura privind metodologia de măsurare a securității alimentare în corelație cu indicatorii dezvoltării durabile. În această lucrare am efectuat analiza a 3 metodologii: Metodologia utilizată de FAO, UNICEF și de țările CSI (cap. 2, p.2.3).

7. Acest studiu a permis identificarea setului de instrumente și indicatori, care a facilitat realizarea următorului obiectiv *diagnosticarea securității alimentare a Republicii Moldova prin intermediul a patru piloni selectați: disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate*. Acești piloni conțin indicatori care au fost preluați din baza de date statistice a BNS și alte baze statistice internaționale și indicatori, care au fost calculați de sine stătător conform formulelor preluate din capitolul precedent. Astfel, Pilonul 1 *Disponibilitate* include următorii indicatori: creșterea economică și contribuția complexului agroindustrial la formarea producției globale și a PIB-ului; potențialul economico-financiar, tehnologic și uman al întreprinderilor din complexul agroalimentar; dinamica terenurilor însămânțate, a plantațiilor fructifere și a viilor; dinamica efectivului de animale; volumul producției agroalimentare; dinamica importului-exportului produselor agroalimentare; nivelul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare. Pilonul 2 *Acces* conține următorii indicatori: PIB per capita; indicatorii sărăciei; minimul de existență; *ponderea coșului alimentar în cuantumul minimului de existență*; venitul disponibil al populației; nivelul de autosuficiență în baza normativelor. Pilonul 3 *Utilizare* a fost analizat în baza criteriilor și indicatorilor ce determină siguranța alimentară; cheltuielile de consum medii lunare; utilizarea apei; utilizarea fertilizanților chimici și naturali; formarea și utilizarea deșeurilor la întreprinderile din CAA. Pilonul 4 *Stabilitate* include analiza indicatorilor: nivelul prețurilor la produsele agroalimentare, cursul de schimb mediu anual; tipologia și frecvența schimbărilor climaterice; degradarea terenurilor arabile; riscurile aferente securității alimentare (cap. 3, p.3.1).

8. Principalul impediment, cu care ne-am confruntat în cercetare, a fost seriile diferite de date statistice oficiale, ceea ce se explică prin faptul că BNS a schimbat metodologiile de calcul, care a condiționat imposibilitatea creării unui trend unic sau anumiți indicatori au fost introduși recent și, respectiv, nu există date istorice. Totuși, analiza potențialului agricol – primul criteriu ce stă la baza asigurării securității alimentare și la determinarea independenței alimentare, a fost studiat pe parcursul a 38 de ani. Indicatorii au fost divizați în 4 decade, calculând media acestora pe 10 ani, ceea ce a permis să obținem tabloul în retrospectivă privind capacitatea sectorului agricol al Republicii Moldova și să identificăm tendințele de dezvoltare a acestuia. Cu ajutorul investigației efectuate, am reușit să demonstrăm că sectorul agroalimentar al Republicii Moldova și-a pierdut din capacitatea sa în raport cu anii '80 ai secolului trecut, iar în prezent se produce la capacitatea de circa 20-80% în dependență de sector (p. 3.1). Calcularea *nivelului de autoaprovizionare* cu produse agroalimentare *a arătat că* în Republica Moldova se atestă



un nivel de autoaprovizionare cu produse agroalimentare conform normelor recomandate la următoarele produse alimentare: *culturi cerealiere și leguminoase, floarea-soarelui, fructe, ouă*, iar în zona roșie (insecuritate alimentară) sunt următoarele produse: *cartofi, carne și lapte*.

Prin urmare, ipoteza de cercetare precum că Republica Moldova nu are o independență alimentară (depinde de importuri) a fost demonstrată atât prin analiza factologică a evoluției stării lucrurilor în sectorul agroalimentar în perioada 1980-2018, cât și prin calcularea nivelului de autoaprovizionare cu produse agroalimentare.

9. Altă concluzie generală atestată din investigația noastră este făcută în baza calculării gradului de autosuficiență, care arată consumul produselor alimentare pe cap de locuitor într-o anumită perioadă, de obicei un an, raportat la normele stabilite. Astfel, gradul de autosuficiență, calculat în baza normelor stabilite de Guvern, indică că în Republica Moldova, în anul 2018, *a fost atestată o securitate alimentară marginală la pâine și produsele de panificație (87,8%) și la fructe și pomușoare (82,14%) și o insecuritate alimentară – la cartofi (37,71%)*.

10. În prezenta cercetare, ne-am pus drept scop identificarea securității alimentare prin prisma dezvoltării durabile, respectiv apare întrebarea logică: care este, totuși, gradul de autosuficiență atunci când consumul produselor se raportează nu la normele minime, stabilite de Guvern (circa 2400kcal), dar la normele recomandate de OMS pentru o nutriție alimentară sănătoasă. Astfel, calculând gradul de autosuficiență, în raport cu normele recomandate de OMS, am atestat faptul că Republica Moldova are următoarea situație privind accesul la produse alimentare: o insecuritate alimentară gravă la următoarele produse: carne și preparate din carne (69,4%), lapte și produse lactate (59,7%), ouă (68,6%), zahăr și produse de cofetărie (37%), cartofi (37%), fructe și pomușoare (30,6%) și, respectiv, securitate alimentară (chiar peste pragul stabilit) – la pâine și ulei vegetal.

11. Un alt moment esențial, pe care dorim să-l evidențiem în concluziile finale, este faptul că Republica Moldova nu poate asigura o stabilitate a prețurilor de consum, care, în consecință, afectează bunăstarea populației. Astfel, în anul 2019 s-a înregistrat majorarea prețurilor de consum la toate produsele alimentare, excepție fiind uleiul vegetal. Cele mai mari majorări de preț au fost înregistrate la unele produse importante pentru securitatea alimentară, cum sunt: cartofii – cu 54%, fructele – cu 52%, legumele – cu 20%, ouăle – cu 37%. La produsele de morărit și de panificație, la carne și lapte, inclusiv produsele preparate din acestea, se constată o majorare a prețurilor sub și în limita apropiată indicelui prețurilor de consum total, egal cu 7,5%. În același timp, analiza prețurilor medii pentru producție (la producător) reflectă un tablou contrar. Astfel, în anul 2019, au avut loc reduceri de prețuri la culturile cerealiere și leguminoase cu 1,5%, ouă – cu 4,5%, iar o majorare nesemnificativă a prețurilor a avut loc la floarea-soarelui – cu 1,3%, la lapte – cu circa 3,7% (cap. 3, p.3.3).

12. Pe lângă riscurile sociale și economice, ce afectează nivelul securității alimentare, constatăm că în Republica Moldova persistă și riscul calamităților naturale. Cele mai semnificative forme ale riscurilor legate de calamitățile naturale sunt: seceta, inundațiile. Nu am trecut cu vederea și riscurile cauzate de COVID-19. În acest context, menționăm că consecințele **pandemiei se prognozează a fi foarte** severe atât la nivel mondial, cât și cel național, printre care menționăm contracția economiei, creșterea datoriei publice și deficitului bugetar, posibile sistări de importuri la produsele alimentare, ceea ce va duce la consecințe negative pentru securitatea alimentară (cap.2, p. 2.1).

13. Realizarea acestui obiectiv a permis să obținem următoarele elemente de noutate științifică: evaluarea securității alimentare naționale în baza pilonilor: disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate; estimarea nivelului de autoaprovizionare cu produse agroalimentare a Republicii Moldova în baza unei noi formule de calcul, preluate din experiența internațională, estimarea gradului de autosuficiență a produselor alimentare în baza instrumentarului

identificat (cap.3, 3.1, 3.2).

14.În baza analizei cadrului național legislativ și instituțional al securității alimentare, am constatat că Guvernul Republicii Moldova desfășoară strategii și politici, care, tangențial, fac referință la securitatea alimentară: acestea pot fi delimitate în 3 categorii: politici naționale ce țin de nivelul de trai și bunăstarea populației, politici ce țin de fortificarea și dezvoltarea agriculturii și complexului agroalimentar și politici nutriționiste. Din analiza actelor legislative și normative în vigoare deducem că nu există un document oficial, care ar stipula direct securitatea alimentară, respectiv, în prezent, nu putem discuta despre un management național privind asigurarea securității alimentare, de aceea (aferent diagnosticării situației în baza setului de indicatori selectați), în baza experienței internaționale, am elaborat un atlas al securității alimentare prin cartografierea acesteia, care are drept scop vizualizarea situației și a potențialului agroalimentar pe regiuni. Deși conștientizăm faptul că teritoriul Republicii Moldova este mai mic comparativ cu unele țări, precum: Canada, SUA, Federația Rusă, Kârgâzstan, Belarus etc., totuși am considerat că elaborarea hărților reprezintă un exercițiu științific în evidențierea nivelului securității alimentare la nivel regional. Concluzia principală pe care o trasăm în urma cartografierii este că zonele naturale ale Republicii Moldova (RM cuprinde 2 zone: zona silvostepă și zona stepă) pun o amprentă privind utilizarea terenurilor, iar cartografierea permite vizualizarea tabloului real al securității alimentare și, prin urmare, acest instrument poate servi la luarea deciziilor inteligente de investiții și de dezvoltare a regiunilor Republicii Moldova (cap. 4, p.4.1, 4.2).

15. Calcularea Indicelui integral al securității alimentare a Republicii Moldova reprezintă un alt element de noutate științifică, care a permis să demonstrăm ipoteza de cercetare. Acesta a fost calculat pentru perioada 2006-2018. Indicele integral al securității alimentare a Republicii Moldova, raportat la normele minime de consum oficiale, oscilează între valoarea minimă de 0,94 și maximă de 1,25, iar calculat în baza recomandărilor OMS este cu mult mai mic și nu depășește valoarea maximă de 0,85. Calcularea indicelui integral al securității alimentare a permis să confirmăm partea a doua a ipotezei de cercetare, și anume: populația țării nu se alimentează suficient de bine pentru a duce un mod de viață sănătos. Acest indicele a fost calculat în baza recomandărilor OMS, fiind mai mic cu circa 39%, pentru anul 2018 (cap. 4, p.4.2).

16.În baza rezultatelor obținute în teză, am propus o viziune proprie privind concepția managementului asigurării securității alimentare a Republicii Moldova, bazată pe consolidarea securității alimentare a țării care trebuie efectuată conform unui plan strategic bine fundamentat în cadrul căruia trebuie abordată politica asigurării securității alimentare (cap. 4, p.4.4).

**Problemele științifico-aplicative de importanță majoră soluționate** în urma cercetării efectuate sunt îndreptate la dezvoltarea modelului național al managementului asigurării securității alimentare în contextul dezvoltării durabile

**Problemele nesoluționate în prezenta teză.** Pentru evitarea apariției insecurității alimentare, întreprinderile care se specializează pe producerea produselor din carne și lactate să introducă inulina în compoziția produselor și produse gerodietetice, adică destinate pentru încetinirea îmbătrânirii organismului uman, în care trebuie să fie scăzut nivelul de grăsimi, sare etc. De asemenea, este necesar de efectuat cercetări de marketing al pieței autohtone privind nivelul de consum al produselor alimentare specializate, care sunt preferințele consumatorilor, diagnosticul strategic al nivelului competițional al produselor autohtone față de cele importate. Pentru dezvoltarea activității de inovare a procesului de asigurare a securității alimentare apare necesitatea dezvoltării clusterului tehnologic de producere a produselor alimentare.

**Concepția managementului asigurării securității alimentare a Republicii Moldova se bazează pe un șir de recomandări, principalele dintre care sunt:**

1. În baza experienței internaționale, recomandăm constituirea Comitetului Tehnic de Securitate Alimentară (CTSA), funcția căruia va fi coordonarea activităților privind managementul asigurării securității alimentare și monitorizarea securității alimentare în țară.

2. Pentru a efectua monitorizarea respectivă, se propune setul de indicatori care au fost sistematizați și integrați în 4 Piloni ai securității alimentare.

3. Totodată, recomandăm calcularea următorilor indicatori: nivelul de autoaprovizionare cu produse agroalimentare într-o formulă nouă, nivelul de autosuficiență, indicele integral al securității alimentare.

4. Alte recomandări se referă la acțiunile de lungă durată ce țin de conectarea securității alimentare la obiectivele de dezvoltare durabilă, precum: analiza aprofundată a posibilităților de implementare a tehnologiilor avansate în domeniul agricol și biotehnologic, fundamentarea conceptului de biosecuritate alimentară, dezvoltarea tehnologiilor organice care vor duce spre biogenizarea produselor. Dezvoltarea tehnologiilor organice pe teritoriul Republicii Moldova presupune și elaborarea unei metodologii științifice direcționate spre dezvoltarea teoretică și practică privind organizarea activității tehnologiilor organice conform condițiilor climaterice ale țării și proprietăților terenurilor agricole.

5. Pentru teaurizarea conceptelor și metodelor științifice privind managementul asigurării securității alimentare în contextul dezvoltării durabile apare necesitatea concentrării abilităților cercetătorilor autohtoni sub egida Academiei de Științe a Moldovei și a Institutelor de Cercetare Științifică atât din domeniul de bază, cât și a celor adiacente. În lucrare, tangențial, au fost descrise unele acțiuni destinate eliminării riscurilor, care vor avea un impact asupra securității alimentare. Cele mai stringente, în opinia noastră, ar fi două acțiuni: prima, elaborarea strategiilor și politicilor privind ameliorarea situației condițiilor climaterice; și a doua, elaborarea și implementarea strategiilor, care sunt preconizate pentru îmbunătățirea rezistenței și adaptabilității agriculturii la schimbările climaterice parvenite din mediul înconjurător (sisteme de irigare, sisteme de protejare).

6. Rezultatele asimilate au permis dezvoltarea unei direcții științifice noi ce țin de managementul asigurării securității alimentare a țării în contextul dezvoltării durabile prin stabilirea interdependenței dintre instrumentarul de măsurare a securității alimentare cu indicatorii dezvoltării durabile, calcularea indicelui integral al securității alimentare și estimarea impactului principalilor factori macroeconomici asupra securității alimentare, cartografierea securității alimentare.

Sugestiile privind potențialele direcții de cercetare, care nu au fost analizate detaliat în cadrul acestei teze de doctor habilitat vizează:

- elaborarea unei baze normative a instrumentelor de evaluare a securității alimentare la diferite niveluri (conform practicii internaționale);

- perfecționarea metodologiei, propuse în lucrare, privind estimarea indicelui integral al securității alimentare (am constatat dificultăți cu datele statistice);

- efectuarea unei prognoze a securității alimentare (tentativa noastră de a efectua această prognoză a eșuat din cauza lipsei datelor statistice (serii mari), conform regulilor econometrice este necesar un trend de ani cu mult mai mare pentru ca modelul să fie semnificativ.

**Rezultatele principale noi pentru știință obținute, înaintate spre susținere, sunt:**

1. Dezvoltarea conceptului modern de securitate alimentară în contextul dezvoltării durabile.
2. Studiul privind experiența internațională referitoare la managementul asigurării securității alimentare în scopul preluării bunelor practici.
3. Analiza experienței internaționale privind managementul asigurării securității alimentare.
4. Instrumentarul de evaluare a asigurării securității alimentare.
5. Studiul privind securitatea alimentară națională bazat pe patru piloni principali (disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate).
6. Calcularea indicatorului nivelului de autoaprovizionare cu produse agroalimentare în Republica Moldova (într-o formulă nouă).
7. Calcularea gradului de autosuficiență a produselor alimentare în Republica Moldova prin prisma normelor minime de consum aprobate de Guvernul Republicii Moldova și a normelor recomandate de OMS pentru un trai decent.
8. Identificarea arhitecturii managementului asigurării securității alimentare a Republicii Moldova.
9. Elaborarea Atlasului securității alimentare naționale.
10. Calcularea indicelui integral al securității alimentare a Republicii Moldova în baza normelor minime de consum și a normelor recomandate de OMS pentru un trai decent.
11. Viziunile privind direcțiile strategice pentru perfecționarea managementului securității alimentare a Republicii Moldova în baza circuitului asigurării securității alimentare elaborat.

Aceste rezultate principale noi au demonstrat că:

- a) managementul asigurării securității alimentare reprezintă sistemul integrat în care are loc o sinergie dintre principalii actori, cum ar fi: organizațiile internaționale abilitate, autoritățile naționale, locale, organizațiile non-guvernamentale și agențiile economice. Securitatea alimentară este considerată o problemă de nivel global, dar care, la rândul ei, constituie și un element indispensabil al securității naționale, care trebuie analizat riguros pe plan național. Asigurarea securității alimentare pe plan național are loc atunci când populația țării este asigurată cu produse alimentare inofensive conform normelor nutriționale, având acces liber, fizic și economic;
- b) actualmente, în Republica Moldova nu este elaborată o doctrină sau concepție privind securitatea alimentară, ceea ce impune elaborarea cât mai urgentă a strategiei de asigurare a securității alimentare;
- c) există o legătură directă între asigurarea securității alimentare și dezvoltarea durabilă. Abordarea nivelului dezvoltării durabile se efectuează prin intermediul indicatorilor relevanți ai securității alimentare, și anume: aspectul sărăciei, riscurile naturale, dezvoltarea economică, biodiversitatea etc.

În încheiere, menționăm că, în această lucrare, autorul a dezvoltat baza teoretică și metodologică privind conceptul de securitate alimentară prin prisma dezvoltării durabile și a managementului asigurării acesteia și a demonstrat că Republica Moldova, în prezent, nu este independentă din punct de vedere alimentar, iar gradul de autosuficiență este cu mult mai mic decât normele recomandate de OMS pentru un trai decent și alimentație sănătoasă. Prin urmare, este iminent ca autoritățile naționale să înceapă a regândi politicile naționale, ținând cont de securitatea alimentară, de aceea toate recomandările elaborate în această lucrare sunt adresate Guvernului Republicii Moldova, Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, Ministerului Sănătății Muncii și Protecției Sociale.

## BIBLIOGRAFIA

### Publicații în limba română

1. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ. Disponibil: [www.statistica.md]. Accesat: [26. 05.2020]
2. CONCEPȚIA DEZVOLTĂRII CLUSTERIALE A SECTORULUI INDUSTRIAL AL REPUBLICII MOLDOVA. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2013, nr. 187-190, art. nr. 726
3. Hotărârea Guvernului Nr. 730 din 08-09-2014 cu privire la aprobarea Programului național în domeniul alimentației și nutriției pentru anii 2014-2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova.2014 Nr. 270-274 art. 779
4. Hotărârea Guvernului nr. 774 cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante. Monitorul Oficial Nr.169-183 din 24.06.2016, art. Nr. 834.
5. Hotărârea Guvernului nr. 455 din 21-06-2017 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 23-06-2017, Nr. 201-213 art. 537
6. Hotărârea Guvernului Nr. 886 din 06-08-2007 cu privire la aprobarea Politicii Naționale de Sănătate. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova.2007 Nr. 127-130 art. 931
7. Legea nr. 276/2016 cu privire la principiile de subvenționare a în dezvoltarea agriculturii și mediului rural. În: Monitorul oficial al republicii Moldova din 03.03.2017, Nr. 67-71 art. 93
8. Regulamentul cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență - aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 285 din 30 aprilie 2013. Disponibil: [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\_id=12102&lang=ro]. Accesat: [25.02.2020]
9. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova.2014, nr. 400-403, art. nr. 1109
10. Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală 2014-2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 152, art. nr. 451
11. Strategia de mediu 2014-2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 104-109, art. nr. 328
12. Strategia în domeniul siguranței alimentelor pentru anii 2018-2022. Aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1150 din 20 decembrie 2017
13. STRATAN A., PERCIUN R., OLEINIUC M. Management strategic (în baza întreprinderilor de panificație). Chișinău: Institutul de Economie, Finanțe și Statistică, 2012. ISBN 978-9975-4326-7-2

### Publicații în limba engleză

14. Communication from the commission to the council and the european parliament. An EU policy framework to assist developing countries in addressing food security challenges and Council Conclusions on EU policy framework to assist developing countries in addressing food security challenges, 2013.
15. FAO. *World Food Security: a Reappraisal of the Concepts and Approaches*. Director General's Report. Rome, 1983.
16. Food Security Policies Formulation and Implementation. Institutional Framework for Food Security Policy. Learners' Notes. Funded by the European Union and implemented by the Food and Agriculture Organization of the United Nations. FAO, 2009
17. The State of Food Security and Nutrition in Europe and Central Asia. Food and Agriculture Organization of the United Nations Budapest, 2017. ISBN 978-92-5-130046-6
18. WORLD ECONOMIC OUTLOOK. Disponibil: [FMI <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo/database/2019/October/weoreport?c=914,913,963,918,960,944,967,921,943,962,964,968,922,942,186,926,&s=NGDPDPC,&sy=2017&ey=2024&ssm=0&scsm=1&sc=0&sd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1>]. Accesat: [05.09.20]

### Publicații în limba rusă

19. Концепция повышения продовольственной безопасности государств – участников СНГ: утверждена Решением Совета глав правительств СНГ о Концепции повышения продовольственной безопасности государств – участников СНГ от 19 ноября 2010 года [citată 12.04.2018]. Disponibil: e-cis.info/foto/pages/20000.doc
20. Постановление министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь 10 января 2020 г. № 2 Об изменении постановления Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь от 14 декабря 2009 г. № 146. Disponibil: [https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=W22035031&p1=1&p5=0]. Accesat: [29.09.20]

21. Потребительская корзина: особенности формирования и наполнения. Disponibil:[<https://vc.ru/finance/110332-potrebitelskaya-korzina-osobennosti-formirovaniya-i-napolneniya>]. Accesat: [29.09.20]
22. Приказ Министра национальной экономики Республики Казахстан от 9 декабря 2016 года № 503 Об утверждении научно обоснованных физиологических норм потребления продуктов питания. Disponibil: [[https://online.zakon.kz/m/document/?doc\\_id=34926220](https://online.zakon.kz/m/document/?doc_id=34926220)]. Accesat: [29.09.20]
23. СОКОЛОВА, И.А. *Спрос на продукты питания и аграрная политика страны. Евразийский международный научно-аналитический журнал*. Проблемы современной экономики, N 4 (36), 2010. Disponibil: [<http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3418>]. Accesat: [29.09.20] ISSN 1818-3395

## LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

### Monografii monoautor

24. **OLEINIUC M.** Managementul securității alimentare. Chișinău: INCE, 2019, 266p. 18 c.a. ISBN 978-9975-3305-5-8.

### Capitol în ediție monografică peste hotare

25. **OLEINIUC, M.** Критерии оценки продовольственной безопасности в Республике Молдова. Анализ сотрудничества в экономической и политической сферах Республики Беларусь и Европейского Союза: Сборник научных трудов: Минск: Право и Экономика, 2019, стр.246-258, 0,72с.а. ISBN 978-985-552-849-5 Disponibil: [<https://www.nlb.by/by/paslugi/virtualnyya-servisy/adkrytaya-infarmatsyya-virtualny-tsentr-padzeynas/knizhnyya-vysta-ki/vysta-ka-novykh-pastuplennyya/2019/contents/2019-10-11/4.pdf>][<https://vak.gov.by/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C> № 270]

### Articole în reviste din străinătate recunoscute

26. **OLEINIUC, M.** Actual tasks in the strategic management system of agricultural enterprises from the milk industry of the agroalimentary complex. În: The Journal Contemporary Economy of Pitești, Volume 3, Issue 2/2018, pp.43-47, 0,5 c.a. ISSN 2537 – 4222<http://www.revec.ro/papers/180205.pdf>
27. **OLEINIUC M.** Evoluția în timp și situația curentă a disponibilității securității alimentare în Republica Moldova. În: UNIVERS STRATEGIC - Revistă de Studii Strategice Interdisciplinare și de Securitate Nr. 3(35)/2018, pp.64-80, 0,81 c.a. ISSN 2068 - 1682 Disponibil:[<https://web.b.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=20677464&AN=132145551&h=KHUrMAd%2b4tZMamez5RDfteVDIA96Y0S0wrLT4mqJfjOfqMLglhYnPMETTzq%2bnvfeleFm0oxq7VS1b38bmGGMSQ%3d%3d&crl=c&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrlNotAuth&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrnl%3d20677464%26AN%3d132145551>]
28. **OLEINIUC, M.** The evolution of world agricultural crop development. În: UNIVERS STRATEGIC - Revistă de Studii Strategice Interdisciplinare și de Securitate Nr. 3(35)/2018, pp. 81-95, 0,59 c.a. ISSN 2068 - 1682 Disponibil:[<https://web.b.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=20677464&AN=132145552&h=3HCgFmE1HpXosp8kSG1F%2b8VyEo6nusI2nP%2fLZ4XxcVhZDWr6KhdOCPyH%2b05sPTgBEQzbI68uHDYqjhdrsqajw%3d%3d&crl=c&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrlNotAuth&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrnl%3d20677464%26AN%3d132145552>]
29. **OLEINIUC, M.** Correlation of sustainable development and food safety indicators. În: The Journal Contemporary Economy of Pitești, Volume 3, Issue 4/2018, pp. 223-233, 0,63 c.a. ISSN 2537 – 4222 Disponibil: [[http://www.revec.ro/images/images\\_site/articole/article\\_ae59e989eb4ea9164dc358feddfa70c2.pdf](http://www.revec.ro/images/images_site/articole/article_ae59e989eb4ea9164dc358feddfa70c2.pdf)]
30. **OLEINIUC, M.** Strategic controlling implementation in moldovan bakery industry. În: Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series, 2012, Issue 1., p. 117-120., 0,32 c.a ISSN 2344-3685, ISSN-L 1844-7007 Disponibil: [[http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2012-01/15\\_MARIA\\_OLEINIUC.pdf](http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2012-01/15_MARIA_OLEINIUC.pdf)]

### Articole în reviste științifice naționale acreditate

*articole în reviste de tipul B;*

31. **OLEINIUC, M.** Cartografierea securității alimentare a Republicii Moldova. În: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, 2020, nr.2 (57), p. 66-75, 0,96 c.a. ISSN 1857-0461. Disponibil: [[http://www.akademos.asm.md/files/pag\\_66\\_74\\_Akademos\\_2\\_2020.pdf](http://www.akademos.asm.md/files/pag_66_74_Akademos_2_2020.pdf)]

32. PERCIUN, R. OLEINIUC, M. Visions regarding the strategy of ensuring food security in the Republic of Moldova. În: Journal of Research on Trade, Management and Economic Development. Chișinău, 2019, pp. 7-21, 1,07 c.a. ISSN 2345-1424 /ISSNe 2345-1483 Disponibil:[[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_articol/82601](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/82601)]
33. PERCIUN, R., OLEINIUC, M. Arhitectura managementului securității alimentare în Republica Moldova. În: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, 2018, nr.3 (50), p. 54-60., 0,74 c.a. ISSN 1857-0461 Disponibil:[[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_articol/68621](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/68621)]
34. OLEINIUC, M. Conceptual aspects of food security. În: Journal of Engineering Science. Chișinău: Publishing house „TEHNICA UTM” 2018, Vol 2, n.1, pp. 107-1114 ISSN 2587-3474, 0,73 c.a. ISSN 2587-3482 Disponibil:[[http://81.180.74.21/bitstream/handle/5014/72/JES\\_2018\\_2\\_pg\\_107\\_114.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://81.180.74.21/bitstream/handle/5014/72/JES_2018_2_pg_107_114.pdf?sequence=1&isAllowed=y)]  
*articole în reviste de tipul C;*
35. OLEINIUC, M. Specific food security policies. În: Journal of Social Science. Chișinău: Publishing house „TEHNICA UTM” 2019, pp. 83-90, 0,63 c.a. ISSN 2587-3490, eISSN 25873504. Disponibil:[[http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/5898/JSS\\_2019\\_2\\_pg83\\_90.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/5898/JSS_2019_2_pg83_90.pdf?sequence=1&isAllowed=y)]
36. OLEINIUC, M. Modelarea cognitivă ca element de securitate economică în managementul strategic al întreprinderii. În: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. Chișinău, 2015, pp. 38-41, 0,25 c.a. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5 Disponibil: [[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_articol/39965](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/39965)]
37. OLEINIUC, M. Abordări conceptuale privind calitatea. În: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. Chișinău, 2014, pp. 52-54, 0,22 c.a. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5 Disponibil: [[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_articol/32571](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/32571)]
- Articole în lucrările conferințelor internaționale**
38. ОЛЕЙНИУК, М. Основы устойчивого развития: теоретические видения. International scientific conference economy and human-centrism: the modern foundation for human development, April 24th , 2020, Leipzig, Germany 2020 ISBN 978-9934-588-49-5, 0,19 c.a. стр.43-47.
39. OLEINIUC, M. Economic security – the fundamental component of national security. В: Матеріали XXXVIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» 29 серпня 2018 року. Збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький – 2018, стр. 40-44, 0,39 c.a. УДК 001+37(100) ББК 72.4+74(0) Т 33
40. OLEINIUC, M. Évaluation de l'accès de la sécurité alimentaire au niveau régional de la République de Moldova. În: II International scientific conference anti-crisis management: state, region, enterprise, 23 november 2018, Le Maine, France: Faculty of Economics and Management, 2018, pp.51-53, ISBN 978-9934-571-57-2, 0,26 c.a.
41. OLEINIUC, M. The applying the models of economic-mathematical in the enterprises of the food industry - the basis of elaboration of the general strategy. В: Розвиток прикордонних регінів в системі транскордонного співробітництва Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 27-28 квітня, 2017 р. Чернівці, 2017, р.225-229, 0,19c.a. ISBN 978-617-652-180-8
- Materiale la conferințe științifice internaționale desfășurate în Republica Moldova**
42. **Prezentare în plen. 1. OLEINIUC, M.** Riscurile și consecințele privind securitatea alimentară. În: Creșterea economică în condițiile globalizării: competitivitate, inovativitate, sustenabilitate. Conferința Internațională Științifico-Practică, ed.XIII-a din 11-12 octombrie 2018. Chișinău: INCE, 2018, pp. 259-266, 0,79 c.a. ISBN 978-9975-3202-8-3
43. OLEINIUC, M. Consecințele insecurității alimentare la nivel mondial. În aspecte ale dezvoltării potențialului economico-managerial în contextul asigurării securității naționale. Conferința Științifică Internațională din 30 noiembrie-01 decembrie, Bălți, 2018. Iași : PIM, 2019, pp.189-193 ISBN 978-606-13-4996-8 (0,38 c.a.)
44. OLEINIUC, M. Riscurile aferente asigurării securității alimentare naționale. În: Creșterea economică în condițiile globalizării: competitivitate, inovativitate, sustenabilitate. Conferința Internațională Științifico-Practică, ed.XIII-a din 11-12 octombrie 2018. Chișinău: INCE, 2018, pp. 27-34, 0,69 c.a.
45. OLEINIUC, M. Teoriile evoluționiste privind conceptul de dezvoltare. În: Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale. Conferința Științifică Internațională Jubiliară, 2-3 noiembrie 2018. Chișinău: USM, 2018, pp. 358-361, 0,39 c.a. ISBN 978-9975-142-57-1

## ADNOTARE

### OLEINIUC Maria, „Managementul asigurării securității alimentare a Republicii Moldova în contextul dezvoltării durabile”. Teza de doctor habilitat în științe economice, Chișinău, 2021

**Structura tezei:** introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 296 de surse. Conținutul este expus pe 254 de pagini de text de bază, conține 63 tabele, 92 figuri, 26 formule. Rezultatele au fost publicate în peste 40 de lucrări științifice.

**Cuvinte-cheie:** dezvoltare durabilă, securitate economică, securitate alimentară, complex agroalimentar, strategii, cluster, indicatori ai securității alimentare, accesibilitate, disponibilitate, stabilitate, utilizare.

**Domeniul de studiu:** managementul securității alimentare

**Scopul lucrării** constă în fundamentarea conceptului modern al securității alimentare prin prisma dezvoltării durabile și elaborarea unui set de recomandări privind managementul securității alimentare a Republicii Moldova.

**Obiectivele cercetării sunt:** delimitarea aspectelor conceptuale ale determinantelor științifice „dezvoltare durabilă – securitate economică – securitate alimentară”; determinarea concordanței dintre criteriile, factorii și principiile securității alimentare și dezvoltarea durabilă; analiza cadrului normativ și instituțional internațional privind managementul asigurării securității alimentare în scopul preluării bunelor practici; identificarea și sistematizarea instrumentarului de măsurare a asigurării securității alimentare în corelație cu indicatorii dezvoltării durabile; diagnosticarea securității alimentare naționale prin prisma celor patru piloni: disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate; cartografierea securității alimentare naționale; calcularea indicelui integral al securității alimentare a Republicii Moldova; elaborarea recomandărilor privind managementul strategic al asigurării securității alimentare a Republicii Moldova în contextul dezvoltării durabile.

**Noutatea și originalitatea științifică a lucrării** reiese din faptul că analiza managementului asigurării securității alimentare este cercetată în premieră în Republica Moldova și a îmbinat o serie de instrumente prin intermediul cărora au fost evidențiate principalele fundamente teoretice ale managementului asigurării securității alimentare și trăsături specifice ale acestuia în Republica Moldova prin distingerea riscurilor și punctelor slabe existente, precum și determinarea modalităților de înlăturare a acestora în baza recomandărilor efectuate.

**Rezultatele principale noi obținute care au determinat crearea unei noi direcții științifice, sunt:** dezvoltarea conceptului modern de securitate alimentară în contextul dezvoltării durabile; studiul privind experiența internațională referitoare la managementul asigurării securității alimentare în scopul preluării bunelor practici; analiza experienței internaționale privind managementul asigurării securității alimentare; instrumentarul de evaluare a asigurării securității alimentare; studiul privind securitatea alimentară națională în baza a patru piloni de bază (disponibilitate, acces, utilizare și stabilitate); calcularea indicatorului nivelului de autoaprovizionare cu produse agroalimentare în Republica Moldova într-o formulă nouă; calcularea gradului de autosuficiență a produselor alimentare în Republica Moldova prin prisma normelor minime de consum aprobate de Guvernul Republicii Moldova și a normelor recomandate de OMS pentru un trai decent; identificarea arhitecturii managementului asigurării securității alimentare a Republicii Moldova; atlasul securității alimentare naționale; calcularea indicelui integral al securității alimentare a Republicii Moldova în baza normelor minime de consum și a normelor recomandate de OMS pentru un trai decent; viziunile privind direcțiile strategice pentru perfecționarea managementului securității alimentare a Republicii Moldova în baza circuitului asigurării securității alimentare elaborat.

Aceste rezultate principale noi pentru știință obținute au condus spre **soluționarea problemei științifice importante, care constă:** în fundamentarea reperelor teoretice și metodologice ale securității alimentare, care va contribui la dezvoltarea modelului național al managementului asigurării securității alimentare în contextul dezvoltării durabile și au permis dezvoltarea unei **direcții științifice noi**, care se referă la managementul asigurării securității alimentare a țării în contextul dezvoltării durabile prin stabilirea interdependenței dintre instrumentarul de măsurare a asigurării securității alimentare cu indicatorii dezvoltării durabile, calcularea indicelui integral al securității alimentare și cartografierea securității alimentare.

**Semnificația teoretică** a cercetării rezultă din specificitatea bazei teoretice și metodologice a combinației modalităților, metodelor și mecanismelor de evaluare a nivelului securității alimentare a Republicii Moldova și influența acesteia atât de riscurile endogene, cât și de cele exogene. Semnificația teoretică este determinată de structura modernă legată de trilogia: securitate economică – securitate alimentară – dezvoltare durabilă, diversificarea abordării indicatorilor securității alimentare, implementarea instrumentelor moderne de analiză a asigurării securității alimentare și elaborarea elementelor fundamentale strategice.

**Valoarea aplicativă a lucrării** rezidă în faptul că recomandările propuse de autor pot fi implementate atât la nivelul macroeconomic al țării de către autoritățile responsabile, precum: Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (MADRM), Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS), Biroul Național de Statistică (BNS), cât și la nivel regional de către Agențiile de Dezvoltare Durabilă (ADR).

**Implementarea rezultatelor științifice.** Recomandările, propuse de către autor în cadrul temei de cercetare, sunt confirmate prin Certificate de Implementare, eliberate de către Agenția de Dezvoltare Regională Nord (ADR Nord), Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) și Federația Națională a Fermierilor (FNF).



**ANNOTATION**  
**OLEINIUC Maria „ Food security management**  
**of the Republic Of Moldova in the context of sustainable development”,**  
**habilitation thesis in economy, Chisinau, 2021**

**Thesis structure:** introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 296 sources. The content is displayed on 254 pages of basic text, contains 63 tables, 92 figures, 26 formulas. The results have been published in over 40 scientific papers.

**Keywords:** sustainable development, economic security, food security, complex agri-food, strategy, cluster, food security indicators, accessibility, availability, stability, use.

**Field of study:** food security management

**The aim of the paper:** represents the substantiation of the modern concept of food security in terms of sustainable development and the development of a set of recommendations on food security management in the Republic of Moldova.

**Research objectives:** delimiting the conceptual aspects of the scientific determinants "sustainable development - economic security - food security"; determining the concordance between food security criteria, factors and principles and sustainable development; analysis of the international normative and institutional framework on food security management in order to take over good practices; identification and systematization of instruments for measuring food security in correlation with sustainable development indicators; diagnosing national food security through the four pillars: availability, access, use and stability; mapping national food security; calculation of the comprehensive food security index in the Republic of Moldova; elaboration of recommendations on the strategic management of food security of the Republic of Moldova in the context of sustainable development.

**The novelty and scientific originality of the paper** results from the fact that the analysis of food security management is researched for the first time in the Republic of Moldova which combined a series of tools that highlighted the main theoretical foundations of food security management and its specific features in the Republic of Moldova by distinguishing the existing risks and weaknesses, as well as determining the ways to eliminate them based on the recommendations made.

**The main new results obtained that led to the creation of a new scientific direction are:** submitted for support are: the development of the modern concept of food security in the context of sustainable development; study on international experience regarding the management of food security in order to take over good practices; analysis of international experience in food security management; food safety assessment instruments; study on national food security based on four basic pillars (availability, access, use and stability); calculation of the self-supply level indicator in the Republic of Moldova (in a new formula); calculating the degree of food self-sufficiency in the Republic of Moldova in the light of the minimum consumption norms approved by the Government of the Republic of Moldova and in the light of the norms recommended by the WHO for a decent living; identification of the food security management architecture in the Republic of Moldova; national food security atlas; calculation of the integral food security index of the Republic of Moldova based on the minimum consumption norms and based on the norms recommended by WHO for a decent living; visions regarding the strategic directions for improving the food security management in the Republic of Moldova based on the developed food security circuit.

**These principally new results for science have led to the solution of the important scientific problem, which consists** substantiate the theoretical and methodological landmarks of food security, which will lead to the development of the national model of food security management in the context of sustainable development they have led to the development of **the scientific direction** of us, which deals with the management to ensure the country's food security in the context of sustainable development, through the establishment of the independence between the instrument to measure to ensure food security with the sustainable development indicators, the calculation of the index for the whole of the food safety and mapping of food security.

**The theoretical significance** of the research lies in the specificity of the theoretical and methodological basis of the combination of modalities, methods and mechanisms for assessing the level of food security of the Republic of Moldova and its influence on both endogenous and exogenous risks. The theoretical significance is determined by a modern structure related to the trilogy: economic security – food security – sustainable development, diversifying the approach to food security indicators, implementing modern tools to analyze food security and developing strategic fundamentals.

**The applicative value of the paper** lies in the fact that the recommendations proposed by the author can be implemented both at the macroeconomic level of the country by the responsible authorities, such as the Ministry of Agriculture, Regional Development and Environment, MSPF, National Bureau of Statistics (NBS), and at regional level – North Regional Development Agencies (NRDAs).

**Implementation of scientific results.** The recommendations proposed by the author within the research topic are confirmed by Implementation Certificates issued by the North Regional Development Agency (North RDA), the Agency for Intervention and Payments for Agriculture (AIPA), the National Federation of Farmers (FNF).

## АННОТАЦИЯ

**ОЛЕЙНИУК Мария, «Менеджмент обеспечения продовольственной безопасности Республики Молдова в контексте устойчивого развития», диссертация на соискание степени доктора хабилитат экономических наук, Кишинэу, 2021**

**Структура диссертации:** введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 296 источников. Содержание изложено на 254 страницах основного текста, содержит 63 таблицы, 92 фигур, 26 формулы. Результаты были опубликованы в более чем в 40 научных работах.

**Ключевые слова:** устойчивое развитие, экономическая безопасность, продовольственная безопасность, агропромышленный комплекс, стратегия, кластер, индекс продовольственной безопасности, доступность, наличие, стабильность, использование.

**Область исследования:** менеджмент продовольственной безопасности

**Цель работы:** представляет собой создание современной концепции продовольственной безопасности сквозь призму устойчивого развития и разработки ряда рекомендаций относительно менеджмента обеспечения продовольственной безопасности в Республике Молдова.

**Задачи исследования:** точное определение концептуальных аспектов научных детерминант «устойчивое развитие – экономическая безопасность – продовольственная безопасность»; определение соответствия между критериями, факторами и принципами менеджмента продовольственной безопасности и устойчивое развитие; анализ международной нормативно-правовой базы и институциональной структуры касательно менеджмента продовольственной безопасности в целях использования положительного опыта; идентификация и систематизация инструментария для измерения и обеспечения продовольственной безопасности в соответствии с индикаторами устойчивого развития; диагностика продовольственной безопасности на национальном уровне сквозь призму четырёх основных положений: наличие, доступность, использование и стабильность; картирование продовольственной безопасности на национальном уровне; расчёт полного индекса продовольственной безопасности в Республике Молдова; разработка рекомендаций в целях стратегического менеджмента продовольственной безопасности в Республике Молдова в контексте устойчивого развития.

**Новизна и научная оригинальность работы** заключается в том, что анализ менеджмента продовольственной безопасности проводится впервые в Республике Молдова и сочетает в себе ряд инструментов, посредством которых были описаны теоретические основы менеджмента продовольственной безопасности и их специфические черты в Республике Молдова путём определения рисков и существующих слабых сторон, наряду со способами их устранения на основе разработанных рекомендаций.

**Принципиально новые результаты, которые привели к созданию нового научного направления:** развитие современного концепта продовольственной безопасности в контексте устойчивого развития; исследование международного опыта менеджмента продовольственной безопасности в целях его применения; анализ международного опыта менеджмента продовольственной безопасности; инструментарий для оценивания обеспечения продовольственной безопасности; исследование продовольственной безопасности на национальном уровне на основе четырёх основных положений (наличие, доступность, использование и стабильность); расчёт показателя уровня самообеспечения Республики Молдова (с использованием новой формулы); расчёт степени самообеспеченности Республики Молдова продуктами питания с учётом минимальных норм потребления, одобренных парламентом Республики Молдова, и с учётом норм, рекомендованных ВОЗ для достойной жизни; идентификация структуры менеджмента продовольственной безопасности в Республике Молдова; атлас продовольственной безопасности на национальном уровне; расчёт полного индекса продовольственной безопасности в Республике Молдова с учётом минимальных норм потребления и с учётом норм, рекомендованных ВОЗ для достойной жизни; мнения, касающегося стратегических направлений по улучшению менеджмента продовольственной безопасности в Республике Молдова на основе разработанной системы продовольственной безопасности.

Эти принципиально новые результаты для полученной науки привели к **решению важной научной проблемы, которая состоит** в создании теоретико-методологических ориентиров продовольственной безопасности, которые приведут к развитию национальной модели менеджмента продовольственной безопасности в контексте устойчивого развития позволили разработать новое научное направление, которое касается управления обеспечением продовольственной безопасности страны в контексте устойчивого развития путем установления взаимосвязи между инструментом измерения обеспечения продовольственной безопасности с показателями устойчивого развития, расчета полного индекса продовольственной безопасности и картографирования продовольственной безопасности.

**Теоретическая значимость исследования** заключается в спецификации теоретико-методологической основы комбинации способов, методов и механизмов оценивания уровня продовольственной безопасности в Республике Молдова и его влияние как на эндогенные, так и на экзогенные риски. Теоретическая значимость обусловлена современной структурой, связанной с треугольником: экономическая безопасность – продовольственной безопасности – устойчивое развитие, диверсификация подхода к показателям продовольственной безопасности, внедрение новых инструментов анализа и обеспечения продовольственной безопасности и разработка фундаментальных стратегических элементов.

**Практическое значение работы** заключается в том, что предложенные автором рекомендации могут быть использованы ответственными органами власти как на макроэкономическом уровне страны (Министерство сельского хозяйства, регионального развития и окружающей среды, Национальное бюро статистики (НБС)), так и на региональном – Агенты устойчивого развития (Agenții de Dezvoltare Durabilă (ADR)).

**Внедрение научных результатов.** Предложенные автором исследования рекомендации подтверждены Сертификатами внедрения, выданными Северным агентством регионального развития (ADR Nord), Агентством интервенции и платежей в сельском хозяйстве (AIPA), Национальной федерацией фермеров (FNF).

# INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Cu titlu de manuscris:  
CZU: 338.439.02(478)

**OLEINIUC MARIA**

## **MANAGEMENTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII ALIMENTARE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE**

**SPECIALITATEA: 521.03 - ECONOMIE ȘI MANAGEMENT**  
**în domeniul de activitate**

**Rezumatul tezei de doctor habilitat în științe economice**

Aprobat spre tipar: 30.04.2021 Hârtie ofset. Tipar ofset. Coli de tipar: 2,2	Formatul hârtiei 60x84 1/16 Tiraj 50 ex. Comanda nr. 8
--	--

Serviciul Editorial, INCE, 2021  
MD 2064. Chișinău, str. Ion Creanga, 45.  
fax. (+37322)74-37-94, tel.: 50-11-30  
www.ince.md, bircaiulita@mail.ru